

Ajánló

Europeana, Szakkönyvtári stratégia, ELTE könyvtárak elektronikus katalógusa

elektronikus katalógus

Székelyné Török Tünde „A katalóguscédulától a szemantikus webig. Közös elektronikus katalógus építése az ELTE könyvtáraiban” A tanulmány egy konkrét példán, az Eötvös Loránd Tudományegyetem példáján szemlélteti, hogy egy földrajzilag tagolt intézmény esetében milyen módszer kínálkozhat az egységes könyvtári rendszer kialakítására. A közös elektronikus katalógus létrehozása során egyik fontos célkitűzés volt a korábban eltérő feldolgozási módszer szerint feltárt dokumentumok rekordjainak integrálása. A különböző megoldások bemutatásán túl a fejlesztések és az elektronikus katalógus azonos elvek szerint történő építésének kontrollálására kialakított eljárás ismertetése is része az írásnak. Ezzel párhuzamosan a nemzetközi trendekhez igazodó új hazai törekvések követése és megvalósítása is jelen van az egyetem könyvtárainak mindennapi gyakorlatában.

Az *Europeana* az Európai Uniónak egy olyan platformja, ahol közel 4000 könyvtár, múzeum és archívum teszi elérhetővé több mint 58 millió kulturális örökségi elemét a gyűjteményeikből, olyan formában, amely lehetővé teszi a kutatók, kreatív szakemberek és az érdeklődők számára a felhasználást és a kreatív újrahasznosítást. Az *Europeana* felállított egy irányítócsoporthoz, amelynek az lett a feladata, hogy kidolgozzon egy akkreditációs rendszert az aggregátorok számára. Ezt a munkamenetet mutatja be **Szüts Etele** „Aggregátorok akkreditációja az *Europeana* szolgáltatáshoz” című írásában. A szervezeteknek és intézményeknek folyamatosan lehetőségük lesz benyújtani akkreditációs szándékukat az *Europeana* Alapítványnak, viszont évente egyszer felülvizsgálják az aggregátorok akkreditációs státuszát, és abban az esetben, ha az aggregátor nem teljesíti valamelyik felelősségvállalását, visszavonják az akkreditációját.

Szakkönyvtári stratégia

Gaálné Kalydy Dóra „A szakkönyvtárak stratégiai fejlesztési irányai” című írásában bemutatja a 2019–2024. időszakra vonatkozó irányelveket. A stratégia megfogalmazásának a célja, a szakkönyvtárak – a felsőoktatási könyvtárakkal is – közös, a nemzeti stratégiai innovációs és tudománypolitikai célokhoz illeszkedő középtávú fejlesztési irányainak megfogalmazása. Az elkészült dokumentum alapjául szolgálhat a döntéshozókat segítő előterjesztések megfogalmazásához.

Török Tünde

A következő szám tartalmából:

UNGVÁRY RUDOLF: **Besorolási, szabványosított, normatív vagy „autorizált”**

JUHÁSZ ATTILA: **Parazita folyóiratok, a tudományos világ ragadozói**

NÉMETH KATALIN: **A turkológia szolgálatában – A Hazai György Könyvtár**

A katalóguscédulától a szemantikus webig

Közös elektronikus katalógus építése az ELTE könyvtáraiban*

A tanulmány egy konkrét példán, az Eötvös Loránd Tudományegyetem példáján szemlélteti, hogy egy földrajzilag tagolt intézmény esetében milyen módszer kínálkozhat az egységes könyvtári rendszer kialakítására. A közös elektronikus katalógus létrehozása során egyik fontos célkitűzés volt a korábban eltérő feldolgozási módszer szerint feltárt dokumentumok rekordjainak integrálása. A különböző megoldások bemutatásán túl a fejlesztések és az elektronikus katalógus azonos elvek szerint történő építésének kontrollálására kialakított eljárás ismertetése is része az írásnak. Ezzel párhuzamosan a nemzetközi trendekhez igazodó új hazai törekvések követése és megvalósítása is jelen van az egyetem könyvtárainak mindennapi gyakorlatában.

Tárgyszavak: egyetemi könyvtár; hálózat; könyvtári rendszer; könyvtári katalógus

Bevezetés

A nagyobb magyarországi könyvtárak többsége a 90-es évek folyamán vásárolta meg az első integrált könyvtári rendszerét, s napjainkban már a kisebb intézményekben is jellemző a munkafolyamatok átfogó gépesítése. Ezek a rendszerek a hagyományos feladatokat (állományépítés, feldolgozás, sorozatok, folyóiratok kezelése, online nyilvános elérésű katalógus, kölcsönzés, mellékfunkciók) több modulból álló, egyetlen programcsomagba foglalták. „A vesszőre rovas, az agyagtáblák, a papirusz, a könyvnyomtatás, a mágnesszalag és a nemzetközi számítógépes hálózat ugyanannak a törekvésnek – az ismeretek tárolásának és közvetítésének – különböző fokozatait jelentik.”¹ A 20. század közepétől a számítástechnika fejlődése forradalmi változásokat indított el a könyvtárakban: módosult a másodlagos információkat tartalmazó szurrogátumok tárolásának és szolgáltatásának mechanizmusa. A nemzetközi könyvtárügyben tapasztalható átalakulás és a technikai fejlődés mellett a hazai számítógépes kísérletek motorja a Nemzeti Könyvtár volt. *Sebestyén Géza*, az OSZK akkori főigazgató-helyettese már 1968-ban, egy belgiumi szakmai látogatás után kezdeményezte a gépesítés előkészítését, majd 1975-ben megfogalmazta a könyvtár egészére vonatkozó fejlesztési teendőket: a magyar nemzeti bibliográfia gépesítéséhez csatlakozva a dokumentumokról készülő különféle nyilvántartások automatizálását is igyekezett megoldani.²

1973-ban az IFLA grenoble-i konferenciáján meghirdetett Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel (Universal Bibliographical Control) program különleges feladatot és egyúttal felelősséget ruházott a nemzeti könyvtárakra. „Kezdetől fogva nemcsak a bibliográfia fejlesztéséről, hanem az állami bibliográfiai központok kialakításának kérdéséről és különböző ajánlások kidolgozásáról, a kötelezpéldányokról és beszolgáltatásuk törvényi szabályozásáról volt szó, továbbá a nem hagyományos dokumentumokról, a kurrens és a retrospektív nemzeti bibliográfia szerkezetéről. A cél az, hogy ideális esetben minden megjelent művet csak egyszer kelljen rögzíteni szabványos, géppel olvasható formában, és a leírás mindenki számára rögtön hozzáférhető legyen. Ezáltal jön létre egy olyan virtuális világbibliográfia, amely nemzeti adategyüttesekből áll.”³ Az UBC-programhoz szervesen kapcsolódott a United Nations Information System in Science and Technology (UNISIST), amely „ az Unesco hosszú lejáratú programjai közé tartozik. Eredete 1967-re nyúlik vissza, amikor az Unesco – a Tudományos Szövetségek Nemzetközi Tanácsa (International Council of

* A tanulmány az Egyetemi Könyvtár évkönyvei. 16. (2013) p. 265-281. számában közölt írás átdolgozott, aktualizált változata.

Scientific Unions, ICSU) javaslatára – megindította egy világméretű tudományos és műszaki információs rendszer tervezetének előmunkálatait egy nemzetközi bizottság keretében...⁴. A célok megvalósítására irányuló együttműködés a nemzeti UNISIST-központok és bizottságok közreműködésére épült. 1974-ben, a franciaországi Valescure-ben rendezett konferencián már megfogalmazódott a program társadalomtudományokra való kiterjesztésének igénye. A társadalomtudományi információ fogalmi és terminológiai problémáinak megoldására az UNESCO megbízásából *Fred Warren Riggs* kidolgozta az International Information System of Social Science Concepts (INTERCONCEPT) tervezetét.⁵ Az UNISIST-program részeként 1972-ben Párizsban létrehozott International Serials Data System (ISDS) központ a folyóiratok és egyéb időszaki kiadványok géppel olvasható adatbázisát építette ki a nemzeti központok által szolgáltatott adatok alapján.

A nemzetközi programok a teljes körű számbavétel feltételeinek szükséges megteremtésén túl felvetették az egyértelmű azonosíthatóság kérdését is. Szabványok, szabályzatok, egyezményes jelek kidolgozásával az adatelemek egységes forrása és értelmezése vált lehetségessé. Elkészültek az International Standard Bibliographic Description (ISBD) ajánlások, melyek a kiadványok nemzetközileg egységes, a nyelvi korlátokat kiküszöbölő és géppel is olvasható leírásának szabványcsaládja. 2011 júliusában jelent meg a De Gruyter Saur kiadásában a korábban kidolgozott hét speciális ISBD (könyvek, térképek, sorozatok, hangfelvételek, számítógépes fájlok és egyéb elektronikus források stb.) egy egységes szövegbe foglalt változata.⁶ Ezzel párhuzamosan hatályon kívül helyezték a korábbi, különböző dokumentumtípusok leírására vonatkozó szabványokat.⁷

A besorolási adatok terén az 1984-ben megjelent Guidelines for Authority and Reference Entries (GARE) az irányadó, „... amelyet az IFLA katalógizálási és információtechnológiai bizottsága dolgozott ki, megcélözva egy nemzetközi authority-rendszer (egységesített besorolásiadat-állomány) kialakítását. A GARE meghatározza az egységesített besorolási adatok adatelemeit, azok sorrendjét, központosítási jeleit, az adathoz tartozó utalókat, kapcsolódó adatokat és megjegyzéseket, azaz egy nemzetközi szinten egységes szabályrendszer felállítására vállalkozik.”⁸ Az 1984-es kiadás után bekövetkezett változások (például az internet születése és széles körű elterjedése, alkalmazása a könyvtártudományban, a Z39.50 protokoll) szük-

ségessé tették e verzió módosítását, kiegészítését: a második kiadása (GARR) 2001-ben Münchenben jelent meg.⁹ A UNIMARC-program keretében a GARE IFLA-ajánlásra támaszkodva 1991-ben publikálták a besorolási adatok rekordjainak formátumát szabályozó UNIMARC/Authorities című dokumentumot. A csereformátumban bekövetkezett folyamatos módosítások, a technológiában történt változások és a szemléletváltás együttesen tették szükségessé e kiadvány aktualizálását. A 2009-ben megjelent harmadik kiadása¹⁰ a GARR és a tartalmi feltárást szabályozó Guidelines for Subject Authority and Reference Entries (GSARE, 1993) előírásain alapul, fokozottabban veszi figyelembe a megújuló nemzeti katalógizáló törekvéseket, „... a formátum rugalmasan engedi érvényesülni az egyes szabályok eltéréseit, összekapcsolhatóvá teszi a többnyelvű, más-más írásrendszerű adattárakat, érvényesülni engedi a különböző felhasználói körök igényeit, igazodik a logikaimodell-alapú információkezelési törekvések eredményeihez.”¹¹

Ahhoz, hogy a számítógép a bibliográfiai rekordokat egyértelműen tudja értelmezni, az adatelemekhez szabványos kódokat kellett rendelni. A géppel olvasható katalógizálás megvalósítása érdekében a Library of Congress már a 60-as évek elején programot dolgozott ki: eredményeként született meg az első Machine Readable Cataloguing (MARC) formátum, az LCMARC. „Ezt követően 1968-ban az angolok a British National Bibliography számára kifejlesztették a BNB-MARC-ot. Ez a két formátum lett az alapja az amerikai USMARC, illetve az angol UKMARC-formátumnak.”¹² Több ország ezek alapján, de a nemzeti katalógizálási szabályzathoz igazodva fejlesztette ki a saját adatcsere-formátumát (ma mintegy 50 különböző fajtája van érvényben); ezzel magyarázható, hogy lényeges különbségek is vannak közöttük. (Magyarországon az OSZK munkatársai foglalkoztak a MARC-formátum adaptációjával: 1975-ben kidolgozták az első hazai nemzeti adatcsere-formátum ősét, a MAMARC-ot, majd 1993-ban a HUNMARC-ot. A 2012 októberében kiadott közlemény értelmében „... az OSZK vezetősége úgy döntött, hogy a bibliográfiai és besorolási rekordok adatcsere-formátumának tekintetében a jövőben eltekint a HUNMARC fejlesztésétől, és a MARC21 kommunikációs formátum nemzeti könyvtári alkalmazása és magyarországi meghonosítása mellett teszi le voksát.”¹³ Az eltérés az adatelemeket egyértelműen azonosító tartalomjelölők (hívójelek, indikátorok, almező-azonosítók) használatában van, ez az oka annak, hogy a MARC-formátumok között nem valósulhatott meg

közvetlen adatcsere, csak költséges konverziós programok segítségével. Az egységesítés érdekében az IFLA az 1972. évi budapesti konferenciáján intézkedést hozott egy nemzetközi csereformátum, a SUPEPMARC- (a későbbi UNIMARC-) formátum megvalósítására. A dokumentum első kiadása 1977-ben jelent meg. Ugyanakkor az „... Európai Unió könyvtári programján belül kidolgozták a User Controlled Generic MARC Converter (UseMARC-ON) programrendszert, amellyel bármely MARC-formátumot egy másikba lehet konvertálni, ha mind az input, mind az output formátum megfelel az ISO 2709 előírásainak.”¹⁴ Tovább szélesítette az adatkommunikáció lehetőségeit az 1984-ben megjelent Common Communication Format (CCF), amely elsősorban a könyvtárak és a tájékoztatási szolgáltatások közötti adatcserét szolgálta. A MARC-formátumok egységesítésére nemcsak az IFLA keretei között folytak kísérletek, hanem Library of Congress és a Kanadai Nemzeti Könyvtár között is a USMARC és a CANMARC összehangolása céljából. A közös formátum neve MARC21, amely talán a 21. század elvárásainak megfelelő, világméretben használható nemzetközi formátummá válhat.¹⁵

ELTE Egyetemi Könyvtári Szolgálat

Az Egyetemi Könyvtári Szolgálat (továbbiakban EKSZ) az ELTE egységes alapelvek szerint működő, összehangolt szolgáltatásokat nyújtó könyvtári rendszere, amely 2009-ben jött létre az ELTE Szenátusának XXXIV/2009. (III.23.) számú határozata¹⁶ alapján. A nemzetközi példák és a hazai helyzetkép elemzését követően fogalmazódott meg a könyvtárfejlesztési stratégia, mely elsősorban egy olyan egységes egyetemi könyvtári hálózat létrehozását tűzte ki célul, mely „új, korszerű szolgáltatásokra képes, gyorsítja az oktatók, kutatók és a hallgatók információhoz való hozzájutását és felhasználóbarát a hálózat minden egységében.”¹⁷ Fontos szempontként szerepel a hatékonyság, az erőforrásokat jobban, gazdaságosabban hasznosító rendszer működtetése. Az EKSZ tagkönyvtárjai egymással együttműködve, a korszerű információk technológiákat alkalmazva biztosítanak hozzáférést az egyetem tudásvagyonához az egyetem polgárai, a tudományos közösség tagjai, valamint a szélesebb közönség számára. A határozat nyomatékosan megfogalmazza annak szükségességét, hogy a földrajzi tagoltsága ellenére (az ELTE-n több mint 70 kari, intézeti, tanszéki és karon kívüli könyvtár funkcionál) az egész intézmény könyvtári rendszerében egy közös integrált

könyvtári rendszer működjön és abban valamennyi újonnan beszerzett dokumentum elérhető legyen.

Az Egyetemi Könyvtár és Levéltár (EKL) hagyományos feltárási eszközei: a cédulakatalógusok¹⁸

Nyilvános katalógusok

- Szerzői betűrendes katalógus: 1925-ben kezdték el építeni és 1995-ben, az online adatbázis bevezetések zárták le. Az archivált katalógus az ELTE levéltárában hozzáférhető.
- Tárgyszó katalógus: a feltárt műveket a tárgyszavak betűrendjében tartalmazta, a szépirodalmi műveket pedig a címek betűrendjében lehetett visszakeresni. Az 1800 előtt megjelent kiadványokat nem tárgyszavazták, így azok tematikus kereshetőségét a katalógus nem biztosította. Építését 1949-ben kezdték el és 1995-ben zárták le. Az 1996 után beszerzett dokumentumok adatai az online katalógusban¹⁹ találhatóak meg. A papíralapú katalógus tartalmát (hozzávetőleg 540 000 cédulát) 2014-ben az Arcanum Adatbázis Kft. digitalizálta.
- Folyóirat katalógus: a könyvtár időszaki kiadványok gyűjteményét tárta fel, 1995-ben zárták le.

Szolgálati katalógusok

- Alap-katalógus: a korábban kötet formátumban megjelent katalógusokat 1875-től váltották fel a cédula alakban elkészített leírások és az ezek alapján szerkesztett katalógusok. A cédulák elhelyezése a könyvek megjelenését idéző, fából készült dobozokban történt, melyek könyvtártörténeti ritkaságnak tekinthetők. A katalógus két részből állt: az első rész az 1989-ig, a második rész az 1989 és 1995 között készült leírásokat tartalmazta. Ezt követően az új beszerzések feltárása már az elektronikus katalógusban történt. Az alap-katalógus alkalmas volt a szerzők neve szerinti, cím főtételek esetén a cím szerinti, valamint a sorozati cím szerinti visszakeresésre. Az Egyetemi Könyvtár 2011-ben digitalizálta alap-katalógusát: ezzel a 3441 doboz teljes tartalma, mintegy 1 041 716 darab cédula távoli elérését biztosította.²⁰ Bár a teljes gyűjtemény kereshetővé vált az interneten, az egyes tételei folyamatosan kerülnek be az online katalógusba, ahol a rekordok több szempont szerinti visszakeresése is lehetővé vált.
- Folyóirat alap-katalógus: a könyvtár teljes folyóiratállományát tartalmazta. A katalógus digitalizált változata 2011-ben készült el, nyilvánosan nem érhető el.

- ETO (Egyetemes Tizedes Osztályozáson alapuló) katalógus az 1949 és 1995 között állományba vett könyvek tartalmi vonatkozású adatait tartalmazza, az újabb rekordok e szempont szerinti visszakeresését az online katalógus teszi lehetővé. A digitalizált cédulakatalógus teljes tartalma (mintegy 555930 cédula) távolról elérhető.²¹
- Segédkönyvtári katalógusok: a szakolvasóban, illetve a különböző segédkönyvtárakban elhelyezett dokumentumokról készült cédulákat tartalmazták. Része volt egy szerzői betűrendes katalógus, valamint egy helyrajzi katalógus. Ez utóbbi a szakjelzetek révén egyúttal a tematikus visszakereshetőségüket is biztosította.
- Portré katalógus: építése 1929-ben kezdődött és 1989-ben zárult, a két időpont között feldolgozott művekben található portrékat tárta fel.
- Földrajzi katalógus: 1925-ben kezdték el építeni, a feldolgozott művek címében előforduló földrajzi fogalmak alapján szerkesztették. Funkcióját 1949-től a tárgyszó katalógus vette át.
- Metszet-, térkép- és tájképgyűjtemény katalógusa: szerkesztésének kezdete az 1930-as évekig nyúlik vissza, a könyvtárban őrzött egylapos nyomtatványok, nyomatok katalógusa volt. Számítógépes feltárásuk 2003-ban indult.
- Iskoladráma-programok katalógusa: *Staud Géza* munkája nyomán készült az 1960-as években, a kisnyomtatványtár e témához illő részét dolgozta fel.
- Disszertációk katalógusa: 1960-tól folyamatosan épült, a könyvtár disszertációgyűjteményét tárta fel szerzői betűrendben. 2000 óta a feldolgozás kizárólag az integrált könyvtári rendszerben készül, ezzel párhuzamosan a visszamenőleges számítógépes feltárás is befejeződött.
- Intézeti katalógus: az ELTE különböző tanszékein lévő, de az Egyetemi Könyvtáron keresztül 1995-ig beszerzett dokumentumok leírásait tartalmazta betűrendben.

A hagyományos feltáró rendszer mind a tartalmi, mind a formai keresés lehetőségét oldotta meg – külön-külön katalógusokban. Mindez a gépi rendszerekben sokkal intenzívebben közeledett egymáshoz, mint korábban, bár a „... hagyományos feltáró munkában is voltak a formai feltárásnak tartalomra utaló elemei, és fordítva (gondoljunk az ETO formai alosztásaira). A számítógépes feltárással előtérbe kerülő információkereső nyelvek ezt a folyamatot felerősítették, a határokat elhalványították – ad absurdum olyan természetes módon, mint ahogyan körülöttünk és bennünk szétbonthatatlanul összeolvad a forma és a tartalom.”²²

A gépesítés kezdetei: Biblios

A munkafolyamatok egészére kiterjedő gépesítést megelőzően a kisebb adatbáziskezelő-rendszerek (pl. MicroSIS, TEXTAR, dBASE) használata viszonylag szélesebb körben elterjedt, sok könyvtár már rendelkezett szűkebb, egy-egy részterület (például kölcsönzés, kisebb állományrész) feltárására, kezelésére alkalmas rendszerrel.

Az Egyetemi Könyvtárban 1988-ban intenzív előkészületek történtek a számítógépes feldolgozás bevezetésére. A technikai feltételeket az év folyamán vásárolt Enterprise 128K típusú számítógép biztosította, amely lehetőséget adott arra, hogy a professzionális számítógépen futó adatbázisrendszer teszteljük és felkészüljenek egy IBM AT típusú gép fogadására. 1989-ben a használatára konkrét tervet dolgoztak ki. Elsődleges célként a periodikák szolgálati katalógusának gépi adaptációját tűzték ki a Base III Plus adatbáziskezelő-program segítségével; egységes kardex- és rendelésnyilvántartás kialakítását, a kurrens állománnyal kapcsolatos kiadványok szerkesztését kívánták megvalósítani. Törekvéseik között szerepelt a könyvtárközi együttműködés kialakítása lemezek cseréjével, illetve online módon.

1989-ben megkezdődött a könyvek gépi feldolgozásának előkészítése is: ehhez saját fejlesztésű programot dolgoztak ki az Egyetemi Könyvtár munkatársai, melynek dokumentációja még abban az évben elkészült. A tényleges munka 1990-ben kezdődött meg és egészen 1995-ig e rendszerben történt a bibliográfiai leírások elkészítése.

Az Egyetemi Könyvtár éves jelentései folyamatosan a programmal, a hálózat kiépítésével kapcsolatban felmerült problémákról tudósítanak. *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtárának és Egyetemi Levéltárának jelentése az 1994. évi tevékenységéről* című dokumentum már egy új, több munkafolyamat gépesítését magába foglaló rendszer megvásárlásáról és a bevezetése körüli bizonytalanságokról is tájékoztat: „A feldolgozó munkát nagyban hátráltatja az 1989-ben ideiglenesen használatba vett számítógépes program elégtelensége, és az új program bevezetése körüli bizonytalanság. A hálózat az év folyamán kiépült, üzembehelyezése, valamint az ELTE által megvásárolt Dynix-Marquise program bevezetése azonban nem történt meg, használhatósága körül bizonytalanság uralkodik.” A folyóiratok gépi feldolgozásának eredményei sem egyértelműek az idé-

zett jelentés információi szerint: „A számítógépes feldolgozó rendszer, amelynek bevezetése – szintén ideiglenes jelleggel – hat évvel ezelőtt elkezdődött, még mindig nem működik.” A könyvtár 1995. évi munkájáról készített jelentésben is fő problémaként fogalmazták meg, hogy a házi készítésű Biblios adatbázisban található 28 155 bibliográfiai rekord csak a belső hálózaton érhető el, valamint hogy a keresés funkciójának működése nehézkes és időigényes, a rekordok nem indexeltek.

Az adatbázis 1995 év végével történt lezárása után még sokáig fontos szerepet töltött be mind a feldolgozó, mind a tájékoztató munkában, mivel a rekordok áttöltése a Horizon integrált könyvtári rendszerbe csak 2008-ban valósult meg. A lezárás és az áttöltés közötti időszakban a Biblios rendszerben leírt dokumentumok új rendszerben való feltárása folyamatosan történt: a kölcsönzött dokumentumok bibliográfiai és példányadatait rögzíteni kellett az aktuális adatbázisban is. Az áttöltés előtt számba vett munkafolyamatok ennek figyelembe vételével fogalmazódtak meg:

- 11 531 tétel behasonlítása a Horizon adatbázisba, külön adatállományok létrehozása a megtalált és a Horizonban nem szereplő rekordból;
- a konvertálandó 6881 tétel és 1200 fejközelítő alapján történő kiválogatása a Biblios szövegfájlból;
- a többkötetes felvételeknél – ahol ez lehetséges – a fejközelítők és a kötetek rekordjainak összekapcsolása a Biblios szövegfájlban;
- az egyes mezők MARC kóddal való címkézése;
- az azonosíthatatlan kötetek kiválogatása még a betöltésük előtt;
- a rekordok betöltése a Horizon adatbázisba.

Ezzel párhuzamosan el kellett készíteni a többkötetes dokumentumok kötetadatainak a Horizon integrált könyvtári rendszerbe betölthető, meghatározott rend szerinti tagolását.

- Ha egy kötethez több példány tartozott, akkor az alábbi eljárás volt érvényben:
900 X* jelzet1 \$a kötet leírás
900 X* jelzet2 \$a kötet leírás
- Ha több kötet tartozott a fejközelítőhöz, az alábbi séma szerint történt a betöltés:
900 X* jelzet \$a 1. kötet leírás
900 X* jelzet \$a 2. kötet leírás
- Az a) és a b) pont kombinációja esetén alkalmazott eljárás:
900 X* jelzet1 \$a 1. kötet leírás

- 900 X* jelzet2 \$a 1. kötet leírás
900 X* jelzet3 \$a 2. kötet leírás
900 X* jelzet4 \$a 2. kötet leírás

A Biblios adatbázisban szereplő néhány rekord betöltésre való előkészítése:

000100a*Kiss JenL (1943-)245a*Zllandó szókapcsolatok a rábaközi Mihályiban245c*írta Kiss JenL260a*Bp. 260b*Akad. K. 260c*1989300a*155 p. 300c*24490a*Nyelvtudományi értekezések490x*0078 2866490v*127.sz. 020a*963 05 5209 4500a*3 pld. 080a*494.511-318080a*398.9(439.114) 690a*Magyar szólás[ok], Rábaköz690a*Rábaköz, magyar szólás[ok] 949a*0 519497949a*0 519498949a*0 245c*ford. és jegyzetekkel ellátta Honti RezsL260a*Bp. 260b*Athenaeum260c*[1927] 300a*359 p. 300c*18490a*Híres könyvek500a*Athenaeum mb. 080a*850-321.4-822=945.11949a*033935000100a*Brehm, Alfred Edmund500a*MZvek (vál. 240l*magyar245a*Az Északi-sarktól az EgyenlítLig245b*népszerű elLadások245c*Alfred Edmund Brehm ; válogatta, bevezetLvel és jegyzetekkel ellátta Patkó Ferenc ; [ford. GeLcze Sarolta, Paszlavszky József] 260a*Bukarest260b*Kriterion260c*1988300a*322 p. 300b*ill. 300c*18500a*Téka, pk. 080a*59(4/6) 080a*910.4(4/6) 690a*Zllatvilág, Eurázsia [és] Afrika [elLadások] 949a*034229000100a*Andrád Sámuel245a*Elmés és mulatságos rövid anekdoták245c*Andrád Sámuel ; válogatta, a bevezetést írta és a jegyzeteket összeállította Molnár Szabolcs260a*Bucuresti260b*Kriterion260c*1988300a*317 p. 300c*18500a*Téka Román-magyar közös kiadás080a*894.511-36690a*Elmés és mulatságos rövid anekdoták949a*034234000100a*Maioreescu, Titu500a*MZvek (vál. 240l*magyar245a*Bírálatok, vitacikkek, tanulmányok245c*Titu Maioreescu ; válogatta, fordította, bevezetLssel és jegyzetekkel ellátta Dávid Gyula260a*Bukarest260b*Kriterion260c*1985300a*296 p. 300c*18500a*Téka, pk. 080a*859.0(091)"18/19"(081) 080a*859.0-4=945.11690a*Román irodalomtörténet [tanulmányok] 949a*034235

A pontos meghatározások ellenére várható volt, hogy az áttöltött rekordok utólagos, manuális korrekciója, kiegészítése elkerülhetetlen lesz. Példaként említhető, hogy a 008-as mező hiányában csak bizonyos pozíciók automatizált megadására volt lehetőség. A 008-as mező 37-39. pozíciójának értéke automatikusan *hun* lett. A kiadás éve [07-10. pozíció] automatikusan beemelődött, ha a 260\$c almező szabályosan ki volt töltve, ennek hiányában minden eleme az ismeretlen *uuuu* jelölést kapta. A kiadási hely [15–17. pozíció] minden esetben üres maradt.

008 Jellemzők és információs adatok (KÖNYVEK)			
Az adatbázisba kerülés dátuma (00-	081114	Megjelenési év típusa (06)	s
1. év (07-10)	1993	2. év (11-14)	
Ország (két karakter) (15-17)		Illusztráltság (18-21)	
Intellektuális szint (22)		Fizikai jellemzők (23)	
Tartalmi jellemzők (24-27)		Kormányzati kiadvány (28)	
Konferencia kiadvány (29)	0	Alkalmi kiadvány (30)	0
Index (31)	0	Fenntartott (32)	
Műfaj (33)	0	Életrajz (34)	
Nyelv (35-37)	hun	A rekord módosításának jellege (38)	
A leírás forrása (39)	d		

1. ábra Bibliosból áttöltött rekord 008-as űrlapja

A Bibliosban lévő tárgyszók 650-es mezőbe való áttöltése sem lett volna célszerű, mivel azok nem feltétlenül feleltek meg az ELTE könyvtáraiban alkalmazandó tárgyszavazási szabályzatnak. Ezért egy helyileg definiált, 690-es mezőbe kerültek, visszakereshetőségüket és javításukat a 650-es mezőben feltüntetett „BIBLIOS4” kifejezés biztosította.

A Horizon integrált könyvtári rendszer

Az 1995 januárjában hivatalba lépett főigazgató a rektor megbízására elkészítette és az Egyetemi Tanács elé terjesztette az ELTE könyvtárainak fejlesztési koncepcióját, amit a Tanács egyhangúlag elfogadott. A fejlesztési stratégia lényege, hogy az ELTE könyvtárügyét egységes egésznek tekintve fogalmazta meg az Egyetemi Könyvtár szerepét. Fontos lépésként jelölte meg a modern könyvtári hálózat kialakítását „... a korábban megvásárolt Dynix-Horizon integrált könyvtári számítógépes rendszer üzembe állításával.”²³ Feladatául tűzte ki többek között „a Dynix-Horizon integrált könyvtári rendszer és a hagyományos könyvtárszervezés összhangjának megteremtését, felkészülést a változásokra, a szakaszos használatba vételre.”²⁴ A feldolgozó munkafolyamatok tervezése között szerepelt a program használatba vételének előkészítése érdekében a Horizon training alkalmazása, valamint annak a kettősségnek a megszüntetése, ami még 1995-ben is jellemezte a feldolgozó munkát: az új kiadványokról készült bibliográfiai tételeket az elektronikus adatbázisban készítették el, míg a különböző restanciákból származó kiadványokról szü-

letett leírások a papíralapú katalógusokba kerültek az érvényben lévő szabvány²⁵ mellőzésével.

E tervek megvalósításában 1996 folyamán komoly előrelépés történt: „Az év legnagyobb eredménye a Dynix-Horizon integrált könyvtári rendszer használatbavétele volt. 1996 márciusától a betanítás, a training-adatbázis kezelésének elsajátítása után a PAC és a katalogizálás modulját, 1996 októberétől a kölcsönzői modul olvasónyilvántartását vettük használatba. Az évet közel 6 000 bibliográfiai tételt tartalmazó adatbázissal zártuk. Novemberben megtörtént a Horizon új verziójának (4.1.1) telepítése, ezzel kiküszöbölődtek az éles adatbevitel megkezdése óta tapasztalt adatbázis hibák, gördülékenyebbé vált a munka. Minthogy a rendszert három egyetemi könyvtár használja (ELTE, SOTE, Miskolc), rendszeres a kapcsolat a rendszeradminisztrátorok és a katalogizálók között; a három könyvtár egységes szabályok szerint dolgozik. E munka összehangolására és a további feladatok egységes szervezésére jött létre a FEFA-projekt lezárása után a Horizon Használók Köre, amelynek elnöki tisztét 2 évre könyvtárunk főigazgatója tölti be.”²⁶

Az Egyetemi Könyvtárban az új adatbázisban történő feldolgozó munka az MNB-ből való rekord letöltésekkel kezdődött meg; a retrospektív feltárás és a külföldi kiadású dokumentumok leírásának meggyorsítása céljából pedig megvásárolták az OCLC két adatbázisát. Az év végén megkezdődött az ELTE tanszéki könyvtárosaibanak betanítása a Horizon használatára, de már ekkor megfogalmazódtak az informatikus szakemberek hiányával, az elégtelen

gépparkkal és a rendszerhez szükséges szoftverellátottsággal kapcsolatos aggályok.

A következő években dinamikusan növekedett az adatbázisba került bibliográfiai rekordok, authority rekordok és példányrekordok száma, ami részben az Egyetemi Könyvtár új beszerzéseinek gépi feldolgozásából és a retrospektív feltárásból adódott, részben pedig az ELTE újabb könyvtárainak a Horizon rendszerhez való csatlakozásából (1. táblázat):²⁷

1998-ban a Horizon újabb, a gyarapítás, valamint a folyóiratok katalogizálása moduljának alkalmazását is bevezették: ezzel megvalósult az integrált rendszer egészének használatba vétele.

A mennyiségi növekedés mellett elengedhetetlené vált az országos szabványok, szabályzatok következetes alkalmazása, egységes bevezetése. Az ELTE elektronikus katalógusa az Egyetemi Könyvtár alapkatalógusának rendszerét követte, ami számos probléma mellett a MOKKA adatbázisba való feltöltést is akadályozta. A rekordok mindegyike egy 110 karakterből álló sor alapján duplumszűrősen megy keresztül: a MOKKA azokat a rekordokat tekinti duplumnak, amelyek duplumkulcsa azonos.

Az ELTE könyvtárai például az életműsorozatok sorozati címét a 245\$a almezőben tüntették fel: ezzel mind a 245\$a, mind a 100\$a, mind a 260\$a, 260\$b, mind a 490\$v almezőre vonatkozó azonosítás meghiúsult. Az általános érvényű előírásokhoz való igazodás 2009. november 1-jétől kötelező érvényű az egyetem könyvtárai számára. A korábban készült bibliográfiai leírások szabályoknak megfelelő átalakítása folyamatosan zajlik.

A Horizon integrált könyvtári rendszer ELTE-n alkalmazott verziója egyre sürgetőbbé váló fejlesztésének elmaradása miatt mind több kritika fogalmazódott meg a katalógus használói és a könyvtárosok részéről egyaránt. Ezek a vélemények tü-

rözödtek az egyik országos felmérés eredményeiben is: *Eszenyiné Borbély Mária*, a Bessenyei György Tanárképző Főiskola Könyvtár és Alkalmazott Informatika Tanszékének oktatójaként kísérletet tett a Magyarországon alkalmazott könyvtári szoftverek minőségének megállapítására és rangsorolására. Az összehasonlító elemzés eredményeit a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás című folyóirat hasábjain 2003-ban tette közzé.²⁸ A felmérésben összesen hét, a magyarországi könyvtárak automatizálásában meghatározó szerepet játszó szoftver (Aleph, Voyager – később Corvina, Horizon, Olib, SrLIB – később Slib, Textlib, Tinlib) vizsgálatát végezte el. Első lépésként a szoftvereket jellemző releváns tulajdonságok csoportjának meghatározására törekedett. A tanulmányban közzétett lista „... tartalmazza a modell *szoftverminőség-jellemzőit* súlyszámaikkal együtt, a *segédjellemzőket* és a tulajdonságok pontozását közvetlenül lehetővé tevő *alsegédjellemzőket* felsorolásszerűen.”²⁹ A szoftverminőség-jellemzők (funkcionalitás, használhatóság, hatékonyság, megbízhatóság, karbantarthatóság, hordozhatóság) és ezek segédjellemzői segítségével állította fel a szoftvertermékek rangsorát az alábbiak szerint: Olib, Tinlib, Aleph, Horizon, Textlib, Voyager, SrLIB.

A Horizon integrált könyvtári rendszert másfél évtizeden keresztül használták az ELTE könyvtárai: ennyi idő elteltével érett meg az elhatározás a váltás szükségességének megfogalmazására. A legfontosabb érvek között szerepelt a fenntartási költségek megemelkedése miután a Semmelweis Egyetem és a Miskolci Egyetem könyvtára kilépett a rendszerből, valamint a szükséges magyarországi fejlesztések elmaradása, ami részben a Németországban működő Dynix céggel való kapcsolattartás nehézségeivel magyarázható. Nem elhanyagolhatók azok a hiányosságok sem, melyek a feldolgozó munka hatékonyságát gátolták. Ezek közül a leglényegesebbek:

a) Az egyedi leltárnapló nem volt integrált része az ELTE-n használt verzióknak.

1. táblázat

Az ELTE könyvtárainak rekordjai a Horizon integrált könyvtári rendszerben

Adatbázis	1996	1997	1998	1999	2000
Bibliográfiai rekord	4 899	20 370	52 457	78 227	106 546
Authority rekord	13 395	55 527	94 851	125 845	156 627
Példányrekord	5 245	25 164	65 097	99 921	137 537

- b) A bibliográfiai rekordok importja rendkívül körülményes volt, hiányzott a rendszerbe építhető úgynevezett fix rutinok (az áttemelt rekordok automatikus megfeleltetése a MARC21 szabványnak) lehetősége.
- c) A Horizon egyetemen alkalmazott verziója csak a transliterálást támogatta, a meglehetősen korlátozott számú karaktert tartalmazó ALA kódkészletet használta, amely alkalmatlan volt a latin betűs írástól eltérő írásrendszereket használó dokumentumok adatainak alternatív grafikus megjelenítésére.
- d) Nem felelt meg a hatékony, gyors információkeresés követelményének: korlátozott volt a keresőkérdések szűkítésének, bővítésének lehetősége, az ismérvek megfelelő kombinációja, valamint a logikai operátorok alkalmazása.

Az új integrált rendszerrel szemben megfogalmazott követelmények között szerepelt az ELTE Digitális Tudástárral való összekapcsolás megtervezése.

Az Aleph integrált könyvtári rendszer

Az integrált könyvtári rendszer lecserélésének előkészítéseként megkezdődtek a tárgyalások az egyetem Informatikai Igazgatóságával. Prioritásként fogalmazódott meg, hogy az új szoftvernek az ELTE intézményi felhőjébe – virtuális szerverparkjába – kell beilleszkednie,³⁰ de felmerültek olyan megoldások is, mint a vékony kliensrendszerű hálózat kiépítése. További fontos szempont volt, hogy az idézett szenátusi határozattal összhangban egy komplex, az egyetem teljes digitalizált állományára is kiterjedő szolgáltatási rendszer valósuljon meg. Ezzel párhuzamosan két felmérés készült, melyek a könyvtárhasználók, illetve a könyvtárosok elégedettségét vizsgálták az ELTE-n használt könyvtári rendszerrel kapcsolatban. A visszajelzések elsősorban a keresési és lementési lehetőségek korlátait, a felület megjelenését és alakíthatóságát kritizálták, a könyvtárosok a magyar támogatás hiányát, a WebOPAC elavultságát, a többkötetes és az analitikus feltárás megoldatlanságát kifogásolták. Az előkészítő munka kiterjedt a Horizon fejlettebb változatára való átállás és az ingyenes könyvtári rendszerek bevezetésének lehetőségeire is. Mivel egyik alternatíva sem felelt meg az elvárásoknak, az ELTE a nyilvános közbeszerzési pályázat kiírása mellett döntött. A pályá-

zatot az Ex-Lh Kft. nyerte meg, így 2010 végén sor kerülhetett az Aleph integrált könyvtári rendszer megvásárlására.

A migrálás folyamata

A váltással kapcsolatos munkák a szerződéskötés napján elkezdődtek: az addig használt Horizon rendszer egyes moduljainak előre meghatározott időpontokban történt leállításával egyidejűleg indult az adatok teljes körének áttöltése. A komplett adatbázis konverziója másfél hónap alatt lezajlott: mintegy 500 000 bibliográfiai rekord és 785 000 példányrekord, valamint az összes kölcsönzési, gyarapítási és history rekord átkerült az új rendszerbe. A munkálatok elvégzése két hetes lezárást igényelt, ezt követően mind a kölcsönzés, mind a hagyományos és időszaki kiadványok katalógizálása az Aleph IKR-ben történt a már korábban is alkalmazott MARC21 szabvány szerint.

Az Aleph két, országosan unikális megoldást is megvalósított a fejlesztés során. Az intézményi felhőben – virtuális szerveren – való működést, és a művek több írásrendszerben való feltárásának lehetőségét. Az úgynevezett multiscrypt rekordok készítése négy feltétel megléte esetén lehetséges. Rendelkezésre kell állnia a feltárás módját szabályozó szabványnak,³¹ Unicode-os környezetben működő integrált könyvtári rendszernek, megfelelő szövegbeviteli eszközöknek, a karakterek megjelenítését biztosító megoldásnak mind a feldolgozó, mind a használói oldalról (2. ábra).

További fontos változás, hogy a korszerű online katalógus felületén a kölcsönzési funkciók is egyszerűbbé váltak, illetve kibővültek. A katalógizáló modul támogatja a dokumentumtípusok széles körének feldolgozását, ennek következtében az adatbázis tartalma is tovább gazdagodott. Jelentősen meggyorsította az idegen nyelvű gyűjtemények gépi katalógizálását az új integrált rendszernek az a funkciója, ami biztosítja a magyar és a világ számos nagy egyetemén használt Aleph rendszer rekordjainak egy mozdulattal való beemelését a saját adatbázisba. A globális-lokális olvasói rekord kezelése lehetővé teszi, hogy egy használó egyetlen ELTE könyvtárba beiratkozva az egyetem több könyvtárának is tagjává váljon, miközben könyvtáranként eltérő kölcsönzési szabályok is megengedettek.

Példányok	BTK Konfuciusz Intézet Kvt.
Személynév	• Lu Xun (1881-1936) 鲁迅 (1881-1936)
Cím	• Na han = 呐喊
Alcím	Call to arms
Szerzőségi közl	Written by Lu Xun; trans. by Yang Xianyi and Gladys Yang 鲁迅著; 杨宪益, 戴乃迭 译
Párhuzamos cím	• Call to arms :
Megjelenés helye	• Beijing 北京
Kiadó	• Foreign Language Press 外文出版社
Év	• 2000 2000年
Terjedelem	442 p. ; 21 cm
Sorozat	• (Jing dian de hui sheng = Echo of classics) (经典的回声)
Megjegyzés	Kétnyelvű kiadás 汉英对照
ISBN	• 711902695X
Tárgyszó	• Kínai irodalom -- modern elbeszélés -- antológia
Személynév	• Yang Xianyi (ford.) • Yang Gladys (ford.) 杨宪益 戴乃迭

2. ábra Multiscript rekord az ELTE katalógusában

Az adatbázis további bővítése

Az ELTE Egyetemi Könyvtár TÁMOP-3.2.4-09/1 – „Tudásexpó-Expressz” – A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében elnevezésű pályázat keretében a korábban célként megfogalmazott programjait koncentráltabban, szakszerűbben, az eredetileg tervezettnél rövidebb idő alatt valósíthatta meg. Fő törekvéseinek egyike az elektronikus katalógusban elérhető rekordok számának gyors növelése volt. Ennek érdekében az alábbi munkatervet dolgozta ki:

- 1) a *Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar* (BGGYK) és a *Pedagógiai és Pszichológiai Kar* (PPK) könyvtárainak csatlakozása az Aleph rendszerhez;
- 2) az ELTE könyvtári hálózatához tartozó, különféle adatbázisokat használó iskolai könyvtárak számára közös lekérdező felület kialakítása;

- 3) egyes feltáratlan állományrészecskék feldolgozása az integrált könyvtári rendszerben.

A BGGYK korábban a Corvina rendszerben dolgozott, leírásait a USMARC, majd a MARC21 szabvány szerint készítette el. Olyan bibliográfiai rekordok is fellelhetők voltak az adatbázisában, amelyek korábban egy ISIS rendszerből lettek áttöltve. A migrálás során összesen 81 036 példányrekord került az új IKR-be. A PPK Könyvtára az SrLIB integrált rendszert használta és az ELTE többi könyvtárától eltérően a HUNMARC szabályzatot alkalmazta. Adatbázisában összesen 101 065 példányrekord szerepelt. A két adatbázis konverziója azért is jelentett fontos lépést, mert ezzel az ELTE valamennyi kari könyvtára csatlakozott a közös integrált könyvtári rendszerhez. A jelenleg még más rendszerben dolgozó kisebb, főként intézeti és tanszéki könyvtárak migrálása folyamatosan zajlik.

Az ELTE könyvtári hálózatához tartozó iskolai könyvtárak különféle adatbázisokban tájékoztatják fel dokumentumaikat. E rendszerek megtartása mellett olyan közös lekérdező felület kialakítását tűzte ki célul az Egyetemi Könyvtár, mely a középiskolások számára biztosítja a közvetlen tájékozódási lehetőséget az ELTE teljes dokumentumvagyonában, lehetővé teszi az egész könyvtári rendszer által nyújtott szolgáltatások igénybe vételét, ugyanakkor a leőhelyre történő szűkítés funkció használatával továbbra is kutathatnak kizárólag a középiskolai könyvtárak állományában. A csatkozott könyvtárak: az *Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium Könyvtára* (KisTéka, 11 000 rekord), *ELTE Gyakorló Általános Iskola és Középiskola Könyvtára* (KözTéka, 24 417 rekord), a *Radnóti Miklós Gyakorlóiskola Könyvtára* (SZIKLA-21, 4 367 rekord), *Trefort Ágoston Gyakorlóiskola Könyvtára* (SZIRÉN, 15 000 rekord). A *Bárczi Gusztáv Gyakorló Általános Iskola és Gyógypedagógiai Módszertani Központ* könyvtárának teljes állománya – 2088 könyv leírása – az Aleph rendszerben érhető el. Az adatbázisok konvertálása szabályos időközönként történik, mely során a könyvtárak által használt HUNMARC formátum MARC21 formátumra való átalakítása is megtörténik.

Az Egyetemi Könyvtár fontos célként fogalmazta meg, hogy olyan gyűjteményeket tegyen elérhetővé az egyetem OPAC-ján keresztül, melyek jórészt unikális dokumentumokat tartalmaznak és feltehe-

tően az országon belül az ELTE egyedüli őrzőként szerepel. Az integrált könyvtári rendszerben újonnan rögzített több mint 31 000 rekord között spanyol, dán, svéd, norvég, olasz és kínai nyelvű dokumentumok, valamint 18–19. századi kisnyomtatványok szerepeltek. E kiadványok feldolgozottsági szintje, a feltárás módszere rendkívül változatos volt, így az Aleph-ben történő integrálásukra is különböző megoldások adódtak (2. táblázat).

Jelenleg a Márton Áron szakkollégium rekordjainak a Szikla rendszerből való migrálása, illetve a Aleph-ben való rögzítése van folyamatban. Az átállítás közel 29 000 bibliográfiai rekordot és 30 000 példányrekordot érint. A szakkollégium a kormány döntése alapján 2016. augusztus 19-től az Eötvös Loránd Tudományegyetem részeként működik tovább, ennek értelmében a könyvtára az ELTE könyvtári hálózatának tagja.

A NymE Savaria Egyetemi Központ 2017. február 1-én integrálódott az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel. A szombathelyi könyvtár az ELTE EKL tagkönyvtáraként ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár Savaria Könyvtár és Levéltár néven folytatja tevékenységét. Az intézmény az Aleph integrált rendszerben tartja nyilván a dokumentumait. A HUNMARC szabályzatról a MARC21-re való áttérés után az adatbázis az egyetem többi tagkönyvtárának rekordjaival együtt egy közös felületen lesz kereshető a Primo felületén.

2. táblázat

Összefoglaló táblázat az integrált könyvtári rendszerbe betöltendő adatokról

Könyvtár	Alkalmazott rendszer	Alkalmazott MARC szabvány	Konverzió utáni korrekció	Aleph-be került rekordszám
Spanyol Nyelv és Irodalom Tanszék Könyvtára	Microsoft Access	–	Hiányzó adatok pótlása, egyes adatelemek javítása.	14 767
Olasz Nyelv és Irodalom Tanszék Könyvtára	Papíralapú katalógus	–	Olasz egyetemi könyvtárak importált rekordjainak kiegészítése.	7 567
Germanisztikai Intézet Könyvtára, Skandinavisztika gyűjtemény	Feltáratlan	–	Svéd, dán, norvég könyvtárak importált rekordjainak kiegészítése.	1 003
Konfuciusz Intézet Könyvtára	Feltáratlan	–	Főként saját feldolgozás transzliterálva és eredeti írásrendszerben.	1 764
EKL, kisnyomtatvány gyűjtemény	Feltáratlan	–	Saját feldolgozás.	5 900

Újdonságok, fejlesztések

A rendszer rugalmasságát bizonyítja, hogy bevezetése óta számos fejlesztés valósulhatott meg. Az *elektronikus dokumentumkérés* lehetősége a WebOPAC-on való bejelentkezés után valamennyi könyvtárhasználó rendelkezésére áll (3. ábra). A szolgáltatás népszerűségét igazolja, hogy folyamatosan növekszik az ilyen módon regisztrált kérések száma, miközben csökken az e-mailben küldött igények mennyisége.

Az ELTE könyvtárainak újdonságai az *új beszerzések* menüpontra kattintva megtekinthetők a WebOPAC-on. A beállítás alapja a katalogizálás modulban a példány rögzítésnek dátuma. Azok a rekordok láthatók a találati listában, amelyeknél a példány (több példány esetében legalább az egyik) nyitási dátuma nem régebbi 30 napnál. A kereső a retrospektív feltárás során rögzített rekordokat kiszűri a listából.

Hasonló módszer szerint lehetőség van az e-könyvek együttes keresésére is. A WebOPAC-on az *E-könyvek* menüpontra kattintva jelennek meg az egyes rekordok. Az olvasó a kiválasztott művet a megadott linkről letöltve saját eszközön vagy könyvtári számítógépen olvashatja. Mind az újdonságok, mind az e-könyvek esetében tovább szűkíthető a találati lista.

Az online katalógus *'Kellegykönyv'* menüpontja alatt olyan dokumentumok megvásárlására lehet javaslatot tenni, amelyek nem találhatók meg az

elektronikus katalógusban. Ez a szolgáltatás a könyvtár beiratkozott használói számára biztosított, az igénylőfelület kitöltését oktató videó segíti.³²

Az Aleph IKR-ben beépített *szervizek* oldják meg a különböző statisztikák, listák lekérdezését. A meglévő szervizeken túl azonban szükség volt egy részük fejlesztésére, illetve újak létrehozására is annak érdekében, hogy a kötelezően gyűjtendő adatok és a helyi gyakorlatoknak megfelelően összeállított statisztikák, listák generálása automatizált legyen.

A komplexebb szolgáltatások biztosítása, a fejlesztések, frissítések folyamatos érvényesítése indokolja a rendszeres *verzióváltást*: az ELTE jelenleg az Aleph 23-as verzióját használja.

Egységesítési törekvések

Az ELTE könyvtárainak dokumentumvagyonra több mint 4 millió könyvtári egységre tehető: ennek az állománynak jelenleg 32,33%-a érhető el az elektronikus katalógusban (2007-re vonatkozó adat). A kisebb könyvtárak adatbázisainak migrálása és a feltáratlan gyűjtemények interneten történő elérhetővé tétele mellett fontos stratégiai cél a rekordok minőségének javítása, az adatbázis folyamatos korrekciója. Az ELTE tagolt könyvtári rendszeréből adódóan a feldolgozó munka is több helyen, egymástól távol zajlik. Ilyen körülmények között az együttesen használt elektronikus katalógus egységes elvek szerint történő építése különösen fontos

ELTE Katalógus EKSZ honlap Magyar English

EGYETEMI KÖNYVTÁRI SZOLGÁLAT
EÖTVÖS LORÁND-TUDOMÁNYEGYETEM

BEJELENTKEZÉS KERESÉS VÉGE BEÁLLÍTÁSOK SAJÁT E-POLC SÚGÓ

BÖNGÉSZÉS KERESÉS ADATBÁZISOK, LELOHÉLYEK TALÁLATOK KORÁBBI KERESÉSEK

Ha kérdése van, írjon!

Kulcsszavas keresés | Többmezős keresés | Keresés több adatbázisban | CCL

Új beszerzések | E-könyvek | Tanácsok a kereséshez

Kulcsszavas keresés

Írja be a keresendő kulcsszót/szavakat

Mező a kereséshez

Szavak egymás mellett?

Cím (sorozat, konferencia is)

Igen Nem

Egyéb írásrendszerek használatához válassza ki a beviteli mezőt, majd kattintson ide

Keres Töröl

Szűrés beállításai:

Nyelv: összes Év: - (Amennyiben nem ad meg tartományt, kérjük használjon **?-t)

Formátum: összes Tagkönyvtár: összes

© 2009 Eötvös

3. ábra Az ELTE könyvtárainak elektronikus katalógusa

kérdés, a szabályok kialakítása, kommunikálása, betartása, kontrollálása összetett feladat. Az Egyetemi Könyvtár és Levéltár, mint az egyetem központi könyvtára felel az IKR-ben történő katalógizálás színvonaláért, a hatályos előírások következetes betartásáért. Ennek következtében – és tekintettel az intézményen belüli szakmai együttműködésre – az ELTE-n folyó könyvtárosképzésben is az Egyetemi Könyvtár munkatársai oktatják az Aleph használatát.³³ Az eredményesség érdekében az ELTE Könyvtári Tanácsa a 2012 júliusában tartott ülésén elfogadott egy szakmai munkabizottság létrehozására tett javaslatot, melynek célja az EKSZ közös integrált könyvtári rendszerét használó könyvtárak munkájának összehangolása, az adatbázis egységes elvek, szabályok szerint történő alakítása, a javítási folyamatok stratégiájának közös kidolgozása, a munka hatékony szervezése, a fejlesztési irányok megfogalmazása és közvetítése. A munkabizottságon belül létrejött albizottságok négy területen (formai feldolgozás és folyóiratkezelés, tartalmi feldolgozás, kölcsönzés és WebOPAC) tevékenykednek: meghozzák a gyakorlati jellegű döntéseket, aktualizálják és közlést tesznek a nemzetközi és a hazai előírásokkal harmonizáló, az ELTE könyvtáraiban alkalmazandó szabályzatokat, szervezik a javítási munkafolyamatokat.

Új törekvések: útban a szemantikus web felé

A felhasználók igényei és a megváltozott keresési szokások fontos generátorai annak a folyamatnak, amely a bibliográfiai rekordok zárt rendszerből való kiemelését célozza meg. Mirna Willer és Gordon Dunsire Bibliographic information organization in the semantic web³⁴ című munkájukban hangsúlyozzák, hogy a felhasználó fogalmán nem csak a könyvtári szakembereket, az olvasókat kell értenünk, hanem például a kiadókat, terjesztőket is, valamint az információ különböző előállítóit, így a keresőmotorokat is. A szemantikus webbe ágyazható könyvtári információszervezés kérdéseivel foglalkozó könyv ismertetése során Dudás Anikó³⁵ rávilágít az elvégzendő könyvtárosi szakmunkák fontosságára. Felsorolásában szerepel „az irányadó és az egyéb, alapozó nemzetközi dokumentumok honosításának felkarolása; a sajátos felhasználási profilok körvonalazása és ezzel összhangban a szükséges új regionális szabványok megalkotása (néhány nagyobb európai ország ebben jó példával jár elől); a terminológia és a névterek szótárainak fordítása; s általában is a szemantikus adat-előállítás infrastruktúrájának az adott térséget vagy kulturális közösséget érintő

megteremtése. Mindebből nem maradhat ki a nemzetközi szabványokkal és gyakorlattal való harmonizálás.”³⁶

Magyarországon a fejlesztési folyamatok élére az Országos Széchényi Könyvtár állt. A változások megvalósításához a könyvtár csaknem 10 milliárd forintos állami támogatást kapott.³⁷ „A projektet a Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség (KIFÜ) és az OSZK konzorciuma valósítja meg. A KIFÜ felelős a projekt irányításáért és a beszerzésekért, az OSZK pedig a személyi és szakmai háttérrel biztosítja.”³⁸ A célkitűzések között nem csupán az OSZK elavult integrált könyvtári rendszerének cseréje szerepel, hanem az országos könyvtári szolgáltatások (például MOKKA, MOKKA-R, MKDNY, ODR) megújítása is. A több évet átölelő program részeként elkezdődött az RDA (Resource Description and Access = Forrásleírás és hozzáférés) bevezetése annak érdekében, hogy lehetővé váljon a komplexebb könyvtári adatmodellek (FRBR – Functional Requirements for Bibliographic Records, BIBFRAME – Bibliographic Framework) alkalmazása. Az OSZK vezetésével megalakult az RDA-HU munkacsoport, amelyben különböző könyvtárakban (Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár, MTA Könyvtár és Információs Központ, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Petőfi Irodalmi Múzeum) és az oktatás területén (ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet) tevékenykedő könyvtárosok, informatikusok dolgoznak együtt. Feladatuk az új szabályzat magyarországi bevezetésének megalapozása és koordinálása, ennek részeként a terminológiai kérdések tisztázása, a HUNMARC – MARC21 átállás előkészítése, az RDA és a kapcsolódó dokumentumok magyar nyelvre való fordítása, a tesztkörnyezet biztosítása, a módszertani anyagok kidolgozása, a bevezetés ütemezése, a konverzió és a technikai átállás megvalósítása. A nemzetközi tapasztalatokat alapul véve a bevezetés fokozatosan zajlik majd. Az első lépések közé tartozik az RDA alkalmazásához kialakított új MARC-mezők használata, az adattartalomra vonatkozó, általános érvényű előírások (például a rövidítések használatának megváltozása, a sajtóhibák közlésének és jelölésének módosulása) betartása. Az átállást a módszertani anyagok kidolgozásán és közreadásán túl az e témát középpontba helyező workshopok, előadások is segíteni fogják. A gyakorlati megvalósítás elsősorban azokban az intézményekben – így többek között az ELTE könyvtáraiban – kezdődött meg, melyek képviselik magukat RDA-HU munkacsoportban.

Befejezés

„A *Bábéli könyvtár* című elbeszélésben *Borges* olyan emberekről ír, akik a végtelen könyvtárban bolyonganak azzal az elviselhetetlen bizonyossággal, hogy valamelyik polcon értékes könyv található, és hogy ez az értékes könyv hozzáférhetetlen számukra, mert nem tudnak róla. Hasonló alázattal vagy éppenséggel rémülettel kellene belépni minden nyilvános könyvtárba, és így kellene kikkeltetni az Interneten. Ahol az információk elvesznek az információáradatban.

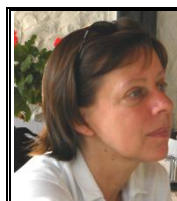
A *mély web* vagy *rejtett web* (*deep web*, *invisible web*) fogalmak azokat az URL-címeket jelölik az Interneten, melyek a közönséges keresőprogramok (a Yahoo-tól a Google-ig) számára hozzáférhetetlenek. Ha elképzeljük, hogy a mély web mondjuk ötszázszor annyi információt rejt, mint amennyit a hagyományos navigációs módszerekkel találunk, olyan érzés keríti hatalmába az embert, hogy már minden meg volt írva. A Borges-féle *Bábéli könyvtárban* bolyongó boldogtalanoknak lehet hasonló érzésük.³⁹ (Pavol Rankov)

Irodalom és jegyzetek

- 1 HORVÁTH Péter: A könyvtári automatizálás alapkérdései. = Könyvtárosok kézikönyve. 4. köt. Határterületek. Szerk. Horváth Tibor, Papp István. Budapest, Osiris. 2002. 125. p. (Osiris kézikönyvek.)
- 2 Részletesen ld. UNGVÁRY Rudolf: A Nemzeti Könyvtár számítógépesítésének története 1969-től az ezredfordulóig. = Könyvtári Figyelő. 49. évf. 2003. 1. sz. 11–66. p.
- 3 MURÁNYI Lajos: A bibliográfiától az adatbázisig. = Könyvtárosok kézikönyve. 2. köt. Feltárás és visszakeresés. Szerk. Horváth Tibor, Papp István. Budapest, Osiris. 2001. 303. p. (Osiris kézikönyvek.)
- 4 Az UNISIST II Kormányközi Konferencia. Párizs, 1979. május 28.–június 1. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 26. évf. 1979. 10–11. sz. 425. p.
- 5 Részletesen ld. SEBESTYÉN György: Nemzetközi integrációs törekvések és ezek akadályai a társadalomtudományi információs rendszerek nyelvi rendszereiben. [Kandidátusi értekezés.] Budapest. 1985.
- 6 ISBD: International Standard Bibliographic Description. Recommended by the ISBD Review Group, approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Consolidated Edition. Ed. by Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Berlin, München, De Gruyter Saur, 2011. IFLA series on bibliographic control, vol. 44. ISBN 978-3-11-026379-4
- 7 A hatályon kívül helyezett szabványok jegyzéke = <http://www.ifla.org/en/isbd-rg/superseded-isbd-s>
- 8 SALGÁNÉ MEDVECZKI Marianna: A Neumann-galaxis. Az elektronikus kor és a számítógépes adatformátumok. = Könyvtári Figyelő. 51. évf. 2005. 2. sz. 278. p.
- 9 Guidelines for authority records and references. Revised by the IFLA Working Group on GARE Revision. Second edition. München, K. G. Saur 2001. Elektronikus változata: <http://archive.ifla.org/VII/s13/garr/garr.pdf> [2012.09.23.]
- 10 UNIMARC manual: authorities format / ed. by Mirna Willer. 3rd. ed. München, Saur, 2009. IFLA series on bibliographic control, 38. ISBN 978-3-598-24286-1
- 11 DUDÁS Anikó: Besorolási adatok UNIMARC formátuma. = Könyvtári Figyelő. 56. évf. 2010. 3. sz. p. 497-506.
- 12 RÁCZ Ágnes: A kiadványok bibliográfiai számbavétele. Leíró katalogizálás. = Könyvtárosok kézikönyve. 2. köt. Feltárás és visszakeresés. Szerk. Horváth Tibor, Papp István. Budapest, Osiris. 2001. 251. p. (Osiris kézikönyvek.)
- 13 Az Országos Széchényi Könyvtár és a Könyvtári Intézet közös közleménye a MARC21 adatcsereformátumra történő áttérésről. = <http://katalist-to-feed.blogspot.hu/2012/10/katalist-marc21.html> [2012.10.22.]
- 14 RÁCZ Ágnes: A kiadványok bibliográfiai számbavétele. Leíró katalogizálás. = Könyvtárosok kézikönyve. 2. köt. Feltárás és visszakeresés. Szerk. Horváth Tibor, Papp István. Budapest, Osiris. 2001. 253. p. (Osiris kézikönyvek.)
- 15 MARC 21: Harmonized USMARC and CAN/MARC. = <https://www.loc.gov/marc/annmarc21.html> [2018.03.29.]
- 16 XXXIV/2009. (III. 23.) Szen. sz. határozat az Egyetemi Könyvtár hálózati reform koncepciójának elfogadásáról. = http://www.elte.hu/file/szen090323_1m.pdf [2018. 04. 04.]
- 17 l.m. 10. p.
- 18 Az adatok forrása: <http://konyvtar.elte.hu/kincseink/kezirat/index.html#alatalanos> [2012.10.6.]
- 19 Elérhető: <http://opac.elte.hu>
- 20 Elérhető: <http://edit.elte.hu/ulibca/>
- 21 Elérhető: <https://edit.elte.hu/eto/>
- 22 PRÓKAI Margit: Az osztályozás általános elméleti problémái és terminológiai jellegzetességei számítógépes rendszerekben. =

- http://www.neumann-haz.hu/tei/tanulmányok_digitkvt/prokai/prokai_hu.prt [2005.08.30.]
- ²³ Beszámoló jelentés az Egyetemi Könyvtár 1995. évi munkájáról. Kézirat. 1996. [1.] p.
- ²⁴ U.o.
- ²⁵ MSZ 3424-1: 1978 Bibliográfiai leírás. Könyvek. Budapest, MSZH. [1978.] 75 p. Helyesbítése megjelent: 1988.
- ²⁶ Jelentés az Egyetemi Könyvtár és Levéltár 1996. évi munkájáról. Kézirat. 1997. 1. p.
- ²⁷ Beszámoló jelentés az Egyetemi Könyvtár és Levéltár 1998. évi munkájáról. Kézirat. 1999. 4. p.; Jelentés az Informatika Osztály 1999. évi munkájáról. = 99. évi jelentések. Kézirat. 2000.; Az ELTE Egyetemi Könyvtára és Levéltára 2000-ben. Kézirat. 2001.
- ²⁸ Eszenyiné Borbély Mária: A Magyarországon alkalmazott könyvtári szoftverek értékelése a többszörös döntéshozatal módszerével. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 50. évf. 2003. 3. sz. 100-117. p.
- ²⁹ Uo. 103. p.
- ³⁰ MOZSIK Tibor: Számítási felhőre váltott az ELTE. = BITPORT 2010. december 15. <http://bitport.hu/megoldasok/szamitasi-felhore-valtott-az-elte> [2019.03.01.]
- ³¹ Multiscript Records. = <https://www.loc.gov/marc/community/eccimulti.html> [2019.01.02.]
- ³² Elérhető: <https://konyvtar.elte.hu/hu/szolgaltatasok/kellegkonyv> [2019.03.02.]
- ³³ KISZL Péter: Könyvtártudomány elméletben és gyakorlatban – intézményi együttműködés az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2014. 61. évf. 7-8. sz. p. 251–266.
- ³⁴ WILLER, Mirna – DUNSIRE, Gordon: Bibliographic information organization in the semantic. Oxford, Cambridge, New Delhi, Chandos Publishing, 2013. (Chandos information professional series)
- ³⁵ DUDÁS Anikó: A bibliográfiai információk és a szemantikus web. = Könyvtári Figyelő, 2015. 61. évf. 4. sz. p. 533-538.
- ³⁶ I.m. 538. p.
- ³⁷ Kormány 1605/2016. (XI. 8.) határozata. Az Országos Széchényi Könyvtár informatikai fejlesztéséhez szükséges források biztosításáról. = Magyar Közlöny, 2016. november 8. 172. sz. p. 76325-76326.
- ³⁸ OKR-Projekt. = <http://www.oszk.hu/okr-projekt> [2019.03.02.]
- ³⁹ RANKOV, Pavol: Borges mágikus könyvtára és az Internet. = Jelenkor, 46. évf. 2003. 11. sz. 1135–1136.

Beérkezett: 2019. III. 11-én.

Székelyné Török Tünde
az ELTE Egyetemi Könyvtár
Gyűjteménykezelő osztályának
vezetője.
E-mail: szekely.tunde@lib.elte.hu

Aggregátorok akkreditációja az Europeana szolgáltatáshoz

Tíz évvel ezelőtt mutatták be Brüsszelben az Európai Unió digitális könyvtárát, az Europeanat. Indításakor akkora volt az érdeklődés a kulturális portál iránt, hogy a webhely túlterhelés miatt le is állt. Az elmúlt évtized során Európa-szerte sok aggregátor jött létre, hogy adatot szolgáltatson az Europeanának, de ma már nem mind működik. Ezért az Europeana munkatársai kidolgoztak egy akkreditációs tervezetet, amely segít majd beazonosítani a jelenleg is aktív aggregátorokat és elismerni a szerepüket megbízható partnerként, azoknak a kulturális örökségi intézményeknek, amelyek szeretnék az adataikat az Europeanan publikálni.

Tárgyszavak: kulturális örökség; digitális könyvtár; európai együttműködés; múzeumi gyűjtemény; tartalomszolgáltatás; akkreditáció

Helyzetkép¹

Az Europeana az Európai Uniónak egy olyan platformja, ahol közel 4000 könyvtár, múzeum és archívum teszi elérhetővé több mint 58 millió kulturális örökségi elemét a gyűjteményeikből, olyan formában, amely lehetővé teszi a kutatók, kreatív szakemberek és az érdeklődők számára a felhasználást és a kreatív újrahasznosítást. Az Europeana kezdetben sok anyagi és politikai támogatással a mennyiségre lett tervezve, az Europeana 2.0 jelenlegi terve azonban a minőségre helyezi a hangsúlyt I.

Az Europeana öt legnagyobb adatszolgáltató országa: Hollandia, Németország, Norvégia, Franciaország és Spanyolország. Ez a felsorolt öt ország szolgáltatja az Europeanan elérhető tartalmak 54%-át, összesen több mint 31 millió rekordjuk érhető el.

Magyarország jelenleg 918 215 kulturális örökségi elemmel járul hozzá az európai szintű gyűjtéshez. Ez a szám az Europeanán elérhető összes tétel csupán 1,5%-a, azonban ezzel a szerénynek tűnő feltöltéssel is Magyarország a régióban előkelő helyen áll, hazánkat csupán Ausztria előzi meg a maga 2 290 590 rekordjával. Térségünkben bennünket Szlovénia követ 647 427 rekorddal, majd Románia következik 147 181 feltöltéssel. Magyarország 3D modellek számával azonban az élvonalhoz tartozik a maga 1667 – a legnagyobb hazai

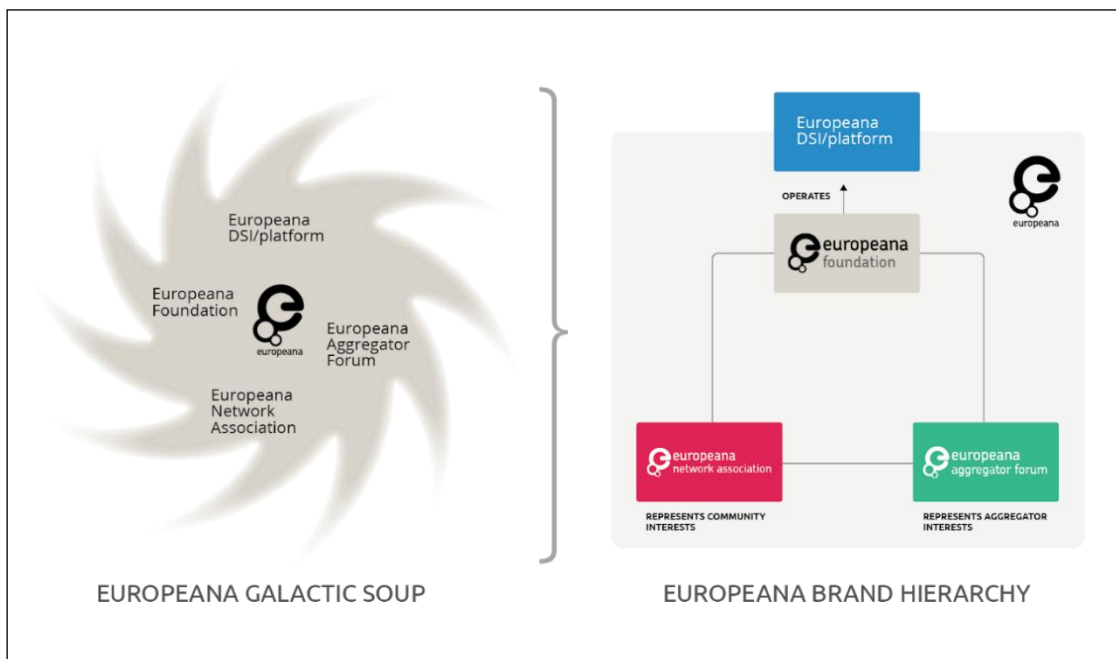
aggregátor, a *Forum Hungaricum Nonprofit Kft.* által exportált – tételével, hazánk így Németország és Spanyolország mögött áll a virtuális dobogón.

Harry Verwayen az Europeana Alapítvány ügyvezető igazgatója, a 2018 őszi, Berlinben tartott *Europeana Aggregators' Forum*-on (EAF) elmondta, hogy az Europeana hierarchiájában szereplő elemek a jövőben jobban elkülönülnek majd egymástól (1. ábra).

A legfontosabb változás az, hogy a kezdeményezéseiket egy szolgáltatásorientált struktúrává alakítják át, melynek világos szerepei és felelősségi körei vannak. Ennek a változásnak az egyik fontos eleme volt az aggregátorok akkreditációjának kidolgozása és kivitelezése.

Az akkreditáció menete

Az Europeana felállított egy irányítócsoportot, amelynek az lett a feladata, hogy kidolgozzon egy akkreditációs rendszert az aggregátorok számára. Az irányítócsoport elnökének *Marco Rendina*-t a firenzei székhelyű *European Fashion Heritage Association*² (Európai Divatörökség Egyesület) vezérigazgatóját választották. A csoport alelnöke pedig *Sara Di Giorgio* a *CulturalItalia*³ műszaki felelőse lett. Az Europeana Alapítvány részéről *Henning Scholz* partner & műveleti menedzser vesz részt a csoport munkájában.

1. ábra Harry Verwayen: A changing landscape prezentáció az Europeana Aggregator's Forum-on 2018. október 23.-án CC BY-SA

A *SurveyMonkey* online felméréseket kezelő oldalon létrehoztak egy akkreditációs űrlapot⁴ az aggregátorok számára és közzétették az Europeana munkájában résztvevő szakemberek *Basecamp*⁵ kommunikációs felületén. Az aggregátorokat vizsgáló felmérésben összesen huszonhat kérdés szerepel, amelyek három csoportra bonthatók. Az első blokk az aggregátor hatásköréről tesz fel kérdéseket, a második blokkban szereplő kérdések a különböző aggregátori szolgáltatásokra (pl.: helpdesk, oktatás, asszisztencia stb.) térnek ki, az utolsó blokkban található kérdések a szervezeti részletekre kíváncsiak, itt kell megadni az adminisztratív és a kapcsolattartási információkat. Új aggregátor esetén az akkreditáció folyamata az alábbiak szerint történik:

1. Az aggregátor egyetért a felelősségvállalásokkal.
2. Az aggregátor kitölti az akkreditációs űrlapot.
3. Az irányítócsoport a jelenlegi EAF-tagokkal konzultálva értékeli a beérkezett pályázatokat.
4. Az aggregátor meghívást kap a következő EAF-konferenciára.
5. Az aggregátort felkérlik, hogy nyújtson be egy teszt dataset-et az Europeanának jóváhagyásra.
6. Az aggregátor aláírja az *Europeana Data Exchange Agreement*⁶ (DEA) című dokumentumot az Europeanával, vagy megbizonyosodik arról,

hogy minden egyes adatszolgáltatója aláírja a DEA-t.

7. Az aggregátor megkapja az akkreditációt.

Az akkreditáció előnyei

Az akkreditált Europeana aggregátorok az Europeanával való munka általános előnyeinek⁷ túl az alábbi előnyöket élvezik:

- EAF-tagság, beleértve az utazási költségtérítést az EAF-konferenciákon való részvételhez.
- EAF Basecamp tagság.
- Aggregátoronként egy szavazati jog az EAF-konferenciákon.
- Nagyobb láthatóság az aggregátorok számára – az aggregátorok profilját közzéteszik az *Europeana Pro*⁸-n.
- Az akkreditált aggregátorok az Europeana kezdeményezés képviselőiként szerepelnek a kulturális örökségi intézményekkel való munka során.
- Az *'Europeana Aggregator Trusted Partner'* logó használata a megbízható partner aggregátorok azonosítására (2. ábra).

Továbbá az akkreditált aggregátorok ezentúl előnyt élvezhetnek támogatási pályázatokban és a kulturális minisztériumok általi elismerésekben.

BELÉPÉS ENGLISH

MaNDA

MAGYAR NEMZETI DIGITÁLIS ARCHÍVUM

keresés ebben:
összes mező

🔍

Adatbázisunkban 596 735 db rekord és 10 298 612 metaadat található

1904
X. 23. Budapest

Budapest anno

A fejlődés nem állhat meg! – tartja a mondás, a gyakorlatban mégis azt tapasztaljuk, hogy időnként megáll. A változás – ha a maga útját járja – néha jó, néha rossz irányba tart, de – úgy tűnik – az állam beavatkozása nélkül sokszor teljesen leáll. Bizonyos változások esetében a szerencsésen alakuló körülmények (például a Rákos árok feltöltődése) és sajnos néha a balszerencse is szerepet játszik. (Például a budai borok eltűnése esetén.)

Tematikus virtuális kiállításaink

A digitalizált kulturális tartalmak keresése és böngészése mellett a MaNDA adatbázis tételeiből összeállított, hetente bővülő tematikus virtuális kiállításokat tekinthetnek meg az érdeklődők.

Közgyűteményi Digitalizálási Stratégia (2017–2025)

A magyar kormány még 2015-ben döntött arról, hogy szükséges elkészíteni egy digitalizálási stratégiát, amely egy hosszútávú tervként átfogja az egész magyarországi közgyűteményi

Országos kulturális közfoglalkoztatás

Forum Hungaricum Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság (továbbiakban Forum Hungaricum) országos közfoglalkoztatási programja a magyar kulturális örökség

2. ábra A MaNDA DB aggregációs adatbázis kezdőlapja az 'Europeana Aggregator Trusted Partner' logóval CC BY-SA

Felelősségvállalás

Az akkreditált Europeana aggregátorokra vonatkozó köteleességek és felelősségek a következők:

- Új adatok vagy frissítések küldése az *Europeana Collections*-be⁹ a hatályos keretrendszereknek megfelelően (pl.: *Licensing Framework*¹⁰, *Publishing Framework*¹¹). Az ösz-

szes rekordnak tartalmaznia kell az aggregátor nevét az `<edm:Provider>` mezőben.

- Világos áttekintést kell adni arról, hogy az aggregátor melyik kulturális örökségi intézményektől fog adatokat gyűjteni, melyik országokból milyen témákat és területeket fed le.
- Segítségnyújtás a kulturális örökségi intézményeknek, akiket az aggregátor képvisel, hogy javítsák a digitális objektumaik és a hozzájuk

tartozó metaadatok minőségét azáltal, hogy információkkal, irányelvekkel látja el őket és elmagyarázza az Europeana aktuális követelményeit.

- Aktív kapcsolattartás. Elegendő kapacitással rendelkező munkatársak biztosítása, pl.: metaadat-szakértők alkalmazása.
- Kilépési vagy átalakulási tervet készíteni az adatszolgáltató partnerintézmények és metaadataik részére arra az esetre, ha befejeznék a szolgáltatást vagy ha nem képesek a metaadataik rendszeres frissítéseinek elküldésére.
- Delegáltat kijelölni, aki részt vesz az EAF-konferenciákon és aktívan részt vesz azok tevékenységeiben.
- Együttműködni az Europeana Alapítvánnyal és más aggregátorokkal abban, hogy megtaláljuk

a leghatékonyabb módot a kulturális örökségi intézmények számára az Europeana-val való közreműködéshez.

Az akkreditációra minden aggregátor jogosult, akár nemzeti, domén vagy tematikus, feltéve hogy vállalja és teljesíti a fent felsorolt kötelezettségeket. Az akkreditáció első körében – az 1. táblázatban felsorolt – 20 ország 31¹² intézménye vagy szervezete kapott hivatalos tanúsítványt, hogy alkalmas az Europeana szempontrendszerének megfelelő adatszolgáltatási tevékenységre. A hivatalos, irányítócsoporthoz tartozó tagok által aláírt tanúsítványokat a 2019-es év tavaszi, Hágában tartott EAF-án kapták meg az aggregátorintézmények képviselői.

1. táblázat

Europeana akkreditációjában első körben hivatalos tanúsítványt kapott aggregátorok

Aggregátor neve	Aggregátori szolgáltatás elérése	Földrajzi fekvés	Fenntartó intézmény
Archives Portal Europe	https://www.archivesportaleurope.net/hu	Hollandia, Hága	Stichting Archives Portal Europe Foundation
CARARE	http://www.carare.eu/	Írország, Dublin	CARARE (Connecting Archaeology and Architecture in Europe)
Culturalitalia	http://www.culturalitalia.it	Olaszország, Róma	Central Institute for the Union Catalogue of Italian Libraries (ICCU) of the Italian Ministry of Cultural Heritage and Activities (MiBAC),
Deutsche Digitale Bibliothek	https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de	Németország, Majna-Frankfurt	Consortium of 14 cultural institutions (main executive institutions: German National Library, Prussian Cultural Heritage Foundation, FIZ Karlsruhe – Leibniz Institute for Information Infrastructure)
Digitale Collectie	http://digitalecollectie.nl	Hollandia, Hilversum	Netherlands Institute for Sound and Vision
EFG – The European Film Gateway	http://www.europeanfilmgateway.eu	Hollandia, Amszterdam	Association des Cinémathèques Européennes (ACE); Deutsches Filminstitut & Filmmuseum (DFF)
Erfgoedplus	https://www.erfgoedplus.be/	Belgium, Brüsszel	Departement Cultuur, Jeugd en Media, Vlaamse Overheid
Europeana Fashion	https://fashionheritage.eu	Olaszország, Firenze	European Fashion Heritage Association
Europeana Local Austria	http://www.europeana-local.at	Ausztria, Graz	AIT Angewandte Informationstechnik Forschungsgesellschaft mbH
Europeana Sounds	http://www.eusounds.eu/	Egyesült Királyság, London	British Library Sound and Vision

EUScreen	http://euscreen.eu	Hollandia, Hilversum	EUScreen Foundation; Netherlands Institute for Sound and Vision
Federacja Bibliotek Cyfrowych	https://fbc.pionier.net.pl	Legyelország, Poznań	Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe
Forum Hungaricum Nonprofit Kft.	https://mandadb.hu	Magyarország, Budapest	Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI)
Gallica	https://gallica.bnf.fr	Franciaország, Párizs	Bibliothèque nationale de France
Hispana	http://roai.mcu.es/es/inicio/inicio.do	Spanyolország, Madrid	Ministry of Culture and Sport / Department of Book and Reading Promotion / Office of Library Coordination
Institutul Național al Patrimoniului	http://www.cimec.ro	Románia, Bukarest	Institutul Național al Patrimoniului
Jewish Heritage Network / Judaica Europeana	http://www.jewishheritage.net	Hollandia, Amszterdam	Jewish Heritage Network
Kulturpool	http://www.uma.at	Ausztria, Bécs	UMA Information Technology GmbH
LT-Aggregator Service National Library of Lithuania	www.epaveldas.lt	Litvánia, Vilnius	Martynas Mažvydas National Library of Lithuania
Manuscriptorium	http://www.manuscriptorium.com/	Csehország, Prága	National Library of the Czech Republic.
Moteur Collections	http://collections.culture.fr	Franciaország, Párizs	Ministère de la Culture
MUSEU-HUB	http://www.museuhub.eu	Belgium, Brüsszel	Michael Culture
MuseumMap	http://www.museumap.hu	Magyarország, Budapest	Magyar Nemzeti Múzeum
National Aggregator for Europeana	http://agregator.nb.rs	Szerbia, Belgrád	National Library of Serbia
OpenUp! Natural History Aggregator	http://open-up.eu/en	Ausztria, Graz	Botanic Garden and Botanical Museum (Berlin); AIT Angewandte Informationstechnik Forschungsgesellschaft mbH (Graz)
Photoconsortium	http://www.photoconsortium.net	Olaszország, Peccioli	Photoconsortium – International Consortium for Photographic Heritage
Public Library - Varna	http://www.libvar.bg	Bulgária, Várna	Pencho Slaveykov' Regional Library
RNOD - Registo Nacional de Objetos Digitais	http://rnod.bnportugal.gov.pt/rnod	Portugália, Liszabon	National Library of Portugal (BNP)

SearchCulture.gr - The Greek Aggregator for Cultural Content	https://www.searchculture.gr	Görögország, Athén	National Documentation Centre (EKT) / National Hellenic Research Foundation (NHRF)
Slovenski nacionalni agregator e- vsebin / Slovenian Natio- nal E-content Aggregator	http://www.agregator.si	Szlovénia, Ljubljana	Narodna in univerzitetna knjižnica, Slovenija / National and University Library, Slovenia
SOCH (Swedish Open Cultural Heritage)	https://www.raa.se/ksamsok	Svédország, Visby	Swedish National Heritage Board

Magyarországról eddig két aggregátorintézmény szolgáltatása, a Forum Hungaricum Nonprofit Kft. által üzemeltetett és folyamatosan fejlesztett *MaNDA DB*¹³ aggregációs adatbázis és a *Magyar Nemzeti Múzeum MuseuMap*¹⁴ múzeumi aggregációs portálja kapott akkreditációt. A Forum Hungaricumnak 268 285 rekordja, a Magyar Nemzeti Múzeumnak pedig 16 111 rekordja érhető el az Europeana nyilvános felületén. A két intézmény akkreditációjával már biztos, hogy képviselve lesz Magyarország az EAF szakmai tanácskozásokon, ahol operációs és stratégiai szinten koordinálják a páneurópai együttműködéshez szükséges tevékenységeket. Operációs szinten az akkreditált aggregátorok biztosítják a sztenderdek és keretrendszerek fejlődését és adaptálását. A páneurópai aggregáció számára stratégia szinten az EAF funkcionál pártfogó testületként.

A szervezeteknek és intézményeknek folyamatosan lehetőségük lesz benyújtani akkreditációs szándékukat az Europeana Alapítványnak, viszont évente egyszer az EAF felülvizsgálja az aggregátorok akkreditációs státuszát, és abban az esetben, ha az aggregátor nem teljesíti valamelyik felelősségvállalását, visszavonják az akkreditációját. kerül az akkreditációja.

Hivatkozások, megjegyzések

- ¹ A cikkben szereplő adatok az European nyilvánosan elérhető információk 2019. április 15-iki állapotát tükrözik.
- ² European Fashion Heritage Association: <http://www.fashionheritage.eu/>
- ³ CulturalItalia: <http://www.culturalitalia.it/>
- ⁴ Europeana Aggregator Profile akkreditációs űrlap: <https://www.surveymonkey.com/r/Aggregator-Profile>

- ⁵ Basecamp: <https://basecamp.com/>
- ⁶ Europeana Data Exchange Agreement: <https://pro.europeana.eu/page/the-data-exchange-agreement>
- ⁷ Reasons to share your data on Europeana Collections: <https://pro.europeana.eu/page/reasons-to-share-your-data-on-europeana-collections>
- ⁸ Forum Hungaricum Nonprofit Kft. profilja az Europeana Pro oldalon: <https://pro.europeana.eu/organisation/forum-hungaricum-non-profit-ltd>
- ⁹ Europeana Collections: <https://www.europeana.eu/portal/hu>
- ¹⁰ Europeana Licensing Framework: <https://pro.europeana.eu/resources/standardization-tools/europeana-licensing-framework>
- ¹¹ Europeana Publishing Framework: <https://pro.europeana.eu/post/publishing-framework>
- ¹² Az European Alapítvány által akkreditált domain, tematikus, nemzeti és regionális aggregátorok profiljai: <https://pro.europeana.eu/services/data-publication-services/aggregators>
- ¹³ MaNDA DB aggregációs adatbázis: <https://mandadb.hu>
- ¹⁴ MuseuMap múzeumi aggregációs portál: <http://www.museumap.hu/>

Beérkezett: 2019. ??.

	Szüts Etele Forum Hungaricum Nonprofit Kft., a Digitálisarchívum-fejlesztési Osztály vezetője. E-mail: szuts.etele@forumhungaricum.hu

A szakkönyvtárak stratégiai fejlesztési irányai

Mindennapi szakmai munkánk során gyakran szembesülünk megoldandó problémákkal, feladatokkal. Amikor egyszerre többen tudjuk, és már nem csak sejtjük a változás irányát, akkor eljött az idő a cselekvésre, vagy legalábbis az elmozdulás irányának kijelölésére. A szakkönyvtárak fejlesztési irányainak meghatározásához, úgyszólván fogalmazhatnánk, egyenes út vezetett, hiszen a 2016-ban a nemzeti könyvtárral, egyetemi könyvtárakkal és több országos szakkönyvtárral közösen megfogalmazott Szándéknyilatkozat¹ kiengedte a szellemet a palackból, melyet csak tetézett az az eufórikus hangulat, melyet az Országos Széchényi Könyvtárnak megítélt 9,8 milliárd forintos fejlesztésről szóló kormányhatározat² jelentett. A változás és változtatás, fejlesztés, előrelépés lehetősége a szakkönyvtárak vezetőit is lelkesítette. 2017 tavaszán először volt lehetősége a szakkönyvtáraknak külön tanácskozást összehívni az IKSZ Tudományos és Szakkönyvtári Tagozat égisze alatt. A Mátaraházán megtartott találkozó eredményét jelzi, hogy az ott felvetett témák, és a szakkönyvtárak által megfogalmazott Állásfoglalás³ bekerültek a 2019. februárban közreadott szakkönyvtári stratégiai fejlesztési irányokba. A 2018-ban tartott IKSZ tagozati munkaértekezlet már rövidebbre sikerült (szűkösebb anyagi támogatás miatt), de egyértelművé tette, hogy az irány jó, már csak csiszolni kell az elképzeléseken. Egy további, de alapvető jelenség kísérte ezt a folyamatot: az első találkozó óta alapelv, hogy ne valaki felülről fogalmazza meg a teendőket, hanem mindent megbeszélve arra törekszünk, hogy a közös célok mellett, mindenki a saját kapcsolati lehetőségeit kihasználva is jogosult a saját könyvtára számára külön programot indítani. Az egyetlen kérés mindenkitől mindenkihez, hogy a külön fejlesztések is abba az irányba mutassanak, ahova közösen akarunk eljutni.

Tárgyszavak: szakkönyvtár; tudományos könyvtár; könyvtárügy; stratégia

Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma által közreadott *A felsőoktatási könyvtárak stratégiai fejlesztési irányai 2018–2023*⁴ szintén ennek a folyamatnak az eredménye. Az EMMI Felsőoktatási Államtitkárságának támogatása újabb szakmai konzultációkat indított el, melynek eredményeként elkészült a *Szakkönyvtárak stratégiai fejlesztési irányai 2019–2024*⁵ című szakmai anyag.

Amint már utaltam rá, nem összezapott, légből kapott ötleteken alapul az általunk összeállított, szakmai vitára kész anyag, hanem az előtte lévő kétéves munka eredménye. A Rózsa Dávid által közreadott szakkönyvtári helyzetjelentés⁶ jól rávilágított a széttagolt, különböző helyzetben lévő szakkönyvtárak állapotára. A Szándéknyilatkozat életre hívója és kezdeményezője, Monok István, a szakkönyvtárak legfőbb szószólója többször nyilatkozott és írt a jelenlegi helyzet tarthatatlanságáról. A külföldi trendeket e cikk írója vette sorra, melyről több ízben is publikált az elmúlt időszakban mind a

Könyvtári Figyelő, mind a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás hasábjain.

A stratégia megfogalmazásának a célja, a szakkönyvtárak – a felsőoktatási könyvtárakkal is – közös, a nemzeti stratégiai innovációs és tudománypolitikai célokhoz illeszkedő középtávú fejlesztési irányainak megfogalmazása. Az elkészült dokumentum alapjául szolgálhat a döntéshozókat segítő előterjesztések megfogalmazásához.

A stratégia a szakkönyvtárak alapértékeinek a meghatározásával, a középtávú jövőkép és a küldetésnyilatkozat megfogalmazásával kezdődik. A fejlesztési irányok kijelölése a nemzetközi tendenciák feltérképezésén, illetve a magyarországi felsőoktatási könyvtári stratégiában megfogalmazott célok megismerésén alapszik. Alapul vettük továbbá a 2018 decemberében, az országos szakkönyvtárak megkérdezésével készült helyzetelemzés megállapításait, illetve a kormány által elfogadott nemzeti stratégiák szövegét.

A helyzetelemzésből kitűnik, hogy a szakkönyvtárak sokfélék, fenntartói oldalról tagoltak, helyzetük, általánosságban sok szempontból hasonló a magyarországi felsőoktatási könyvtárakéhoz. Fontos figyelembe venni továbbá azt a tényt is, hogy a közkönyvtári hálózat helyismereti gyűjteményei, továbbá a levéltári és a múzeumi könyvtárak, a szakkönyvtári ellátás fontos szereplői.

A helyzetelemzés másik fontos megállapítása az, hogy a magyarországi könyvtári rendszer működő rendszer, a feladatok elosztása a 21. századi felhasználói követelményeknek megfelel. Közös erősségük a köz-jelleg megtartásának következtetése, annak ellenére, hogy a piaci szereplők a könyvtári feladatok modern, jövőbe mutató részének eltulajdonításában, illetve magukhoz vonzásában jó üzletet látnak.

A szolgáltatási tevékenység részbeni átalakítása, új feladatok vállalása mentén a magyarországi könyvtári rendszer fenntartható. A helyzetelemzés megmutatta a nehézségeket is, és azokat a pontokat, ahol a fenntartónak beavatkoznia kellene:

- a finanszírozás bizonytalanságából adódó infokommunikációs lemaradás,
- a munkatársi kompetenciák avulása,
- a humán erőforrás megtartásának – a megalázó és elfogadhatatlan fizetések miatti – növekvő nehézségei,
- a könyvtári munkával érintőlegesen találkozó területek (szerzői jog, GDPR stb.) jogi szabályozásának konfúzitása.

A fejlesztés kulcsterületei a nemzeti stratégiai célokhoz és a magyarországi tudomány nemzetköziesítési követelményeihez szabottan

- egy Országos Felsőoktatási és Szakkönyvtári Platform létrehozása,
- amelyre alapozottan létrejöhet egy Országos Tudományos Információs Rendszer,
- a nemzetközi hálózatokba beágyazott magyar tudomány támogatása, a nyílt hozzáférés, a nyílt kutatási adatok és a nyílt tudomány elvei mentén, ezzel a magyar tudomány eredményességének és innovatív erejének támogatása,
- a magyar tudomány teljességének – leíró adatokban és teljes szövegűen történő – digitális felmutatása és megőrzése,
- részvétel egy elveiben is átalakított könyvtáros képzésben.

Mindez a humán erőforrások folyamatos képzésével, korszerű vezetési és szervezeti kultúra kialakításával,

tudatos kommunikáció- és minőségápolás révén érhető el. A célok elérése kormányzati beavatkozást, támogatást igényelnek.

Ahhoz, hogy a szakkönyvtárak folyamatosan átalakuló szerepük mellett eredményesen lássák el a tudományos kutatást, az innovációs tevékenységet, és a felsőoktatást támogató, továbbá kulturális feladataikat, elengedhetetlen

- az egymással, a hazai és a határon túli felsőoktatási és a közkönyvtárakkal, a nemzeti könyvtárral, és a nemzetközi könyvtári szervezetekkel való szerves együttműködés,
- a fenntartókkal való párbeszéd,
- a közép-, és a hosszú távú közös tervezés
- további a kiszámítható jogi és gazdasági környezet.

A helyzetelemzés és a SWOT-elemzés alapján öt fejlesztési kulcsterületet határoztunk meg, melyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy a szakkönyvtárak továbbra is magas színvonalon járuljanak hozzá a hazai tudományos versenyképesség megteremtéséhez.

Küldetésnyilatkozatunk megfogalmazásával egyértelművé kívánjuk tenni; erőforrásainkra építünk.

A hazai szakkönyvtárak a nemzeti tudásvagyon és kulturális örökség őrzői és szolgáltatói. A szakkönyvtárak által felhalmozott különböző tudományos dokumentumokhoz kutatástámogató munkájuk révén hozzáadott értéket teremtő és szolgáltató intézmények. Munkájukkal az adott szakterület művelő szakembereket, kutatókat, egyetemi hallgatókat segítik.

Az alábbi öt fejlesztési területet határoztuk meg:

Országos Szakkönyvtári Platform

A könyvtárak külön-külön használt, többféle integrált könyvtári szoftvereit középtávon le kell cserélni egy közös felhőszolgáltatás alapú rendszerre. Olyanra, amely együttműködik az Országos Széchényi Könyvtár rendszerével, és a közkönyvtárak által használt programokkal. A magyarországi szakkönyvtárak egy platformi konzorciumba szervezése, mely lehetővé teszi a hálózat tagkönyvtáraiban létrehozott sokmillió információs tömeg együttes felmutatását, kutatási és termelési újítások szolgálatba állítását. Egyben lehetővé válik az összehangolt állományépítés és gyűjteményszervezés, illetve a nemzetközi szabványon alapuló egyszeri feldolgozás többszöri felhasználás elve. A

platform lehetővé teszi a magyar tudomány európai és globális beágyazottságának tényszerű bemutatását és nemzetköziesítését. Egybeszervezi a meglévő tudományos eredmények dokumentumait és hozzájárul a jelenlegi magyar kutatási eredmények disszeminációjához és biztonságos megőrzéséhez.

Országos Tudományos Információs Rendszer

Tudományos kutatás, kutatási és termelési újítás elképzelhetetlen ellenőrzött tényekből felépített, jól elrendezett információk nélkül. A könyvtári világ legnagyobb előnyei között éppen az ellenőrzött ismeretek, ezeknek a nemzetközi szabványokat követő leírása, és a hálózatban való gondolkodás említhető első helyen. A magyarországi szakkönyvtárak hálózata is bizonyított, de szükség van (1) *informatikai eszközváltáson alapuló szemléleti változásokra*, és (2) a hálózat tagkönyvtáraiban létrehozott sokmillió *információs tömeg együttes felmutatására, a kutatási és a termelési újítások szolgálatába állítására*. Ezek a törekvések összeesengenek azokkal a célokkal, amelyek a nyílt hozzáférés kívánalmával függenek össze, a nyílt hozzáférés a kutatási eredményekhez, azokhoz az adatokhoz, amelyekre ezek az eredmények alapozódnak (*openaccess, opendata, openscience*). A tudományos ismeretek társadalmosítása (*citizenscience*) is a könyvtárak bevonásával a leghatékonyabb. Külön fontos megemlíteni, hogy ezeket az adatokat és eredményeket *meg is kell őrizni* a következő kutató generációk számára akkor is, ha tudományos újdonságtartalmuk elvész. Európai az, ami folyamatos *hagyománykövetítésen* alapul, nincsen felesleges ismeret, nincsen innováció haszontalan ismeret nélkül, a pusztán „alkalmazható tudás”-ra nem alapozható újítás. A magyarországi országos szakkönyvtárak, valamennyi felsőoktatási könyvtárral készek együtt dolgozni ezért a célért – erről szándéknyilatkozatot írtak alá a könyvtárak vezetői –, fontos, hogy technikailag is közös platformot tudjanak létrehozni. A technológiai változások, a világban használt könyvtári szoftveres megoldások új generációjának kapacitása olyan nagy, hogy Magyarországon elégséges lenne egyetlen rendszer is, de a monopolhelyzet elkerülésére érdemes kettő, egymással kompatibilis rendszert kiépíteni. Hangsúlyozni kell, hogy az elképzelt rendszer minden elemében egyeztetett az Országos Széchényi Könyvtár fejlesztési terveivel (amelyek nem valósíthatók meg, ha a szakkönyvtári rendszer nem kapja meg ezt az egyszerű

támogatást). Az egyes részfeladatok megoldását alapvetően magyar kis- és közepes vállalkozásokra szeretnénk bízni, ugyanakkor szükség van nemzetközi porondon sikeres, új megoldásokat kínáló üzleti partnerek bevonására is. Emellett, kiemelt együttműködő partnereink a magyarországi szakkönyvkiadók.

A magyar tudomány támogatása, a nyílt hozzáférés, a nyílt kutatási adatok, és a nyílt tudomány elvei mentén

A hazai, illetve a határokon túli magyar kutató közösség tudományos információval való ellátása, a kutatástámogatás és a tudományos kommunikáció menedzselhetősége, megújítása nem képzelhető el a tudományos szakirodalom nyílt hozzáférhetősége (*openaccess*) nélkül. Az OA megteremtésére az EU irányelveket (*Európai Bizottság 2012/417/EU sz. és a 2018/790/EU sz. ajánlás*) adott ki a tagállamoknak. Az országos szakkönyvtárak az egyetemi könyvtárakkal együttműködve részt vesznek a magyarországi nyílt hozzáférés jogszabályi hátterének megalkotásában. A szakkönyvtáraknak nem csupán az OA kommunikációjában vállalnak jelentős szerepet, de végrehajtásában is. Az *Országos Tudományos Információs Rendszer*, egy megújuló repozitóriumi hálózat biztosítja az országos hozzáférést, és az archiválást is. Ez a rendszer felkészül a kutatási adatok, és a magyar kutatói közösség által létrehozott adatbázisok adattartalmának megőrzésére és hozzáférhetővé tételére (*opendata*), szolgálva ezzel a nyílt tudomány Budapestről kiinduló, globálisan elfogadott alapelveit (*openscience*). A szakkönyvtáraknak – a felsőoktatási könyvtárakhoz hasonlóan – feladataik vannak a tudományértékelési rendszerek fenntartásában, a magyar tudományos kibocsátásnak a nemzetközi leíró adatbázisokba történő közvetítésében is. Ennek a feladatnak a segítésére a könyvtári feladatok sorába kell illeszteni a modern folyóirat-, illetve könyvszerkesztői rendszerek kezelését (OJS, OPS stb.), a nemzetközi azonosítókat üzemeltető szervezetekkel való kapcsolattartást is (DOI, ORCID stb.). Fontos eleme ezeknek a munkáknak, hogy ez valóban nemzeti (és nem csupán országos) összefogásban valósuljon meg, hiszen a határon túli magyar tudományos műhelyek könyvtárai is részesei a folyamatnak. Ez olyan nemzetstratégiaileg fontos tevékenység, amely bármely európai értéknek megfelel, egy kulturális csoport tudományos eredményeinek együttes felmutatása, megőrzése.

Digitalizálás

A meglévő, a gyűjtemények és a fenntartók által elfogadott *Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia* mentén a szakkönyvtárakban lévő magyar, és magyar vonatkozású tudományos és kulturális örökség részét képező dokumentumok másolatának digitális, hosszú távú megőrzésének és hozzáférhetőségének biztosítása kiemelt feladat. A digitalizálás kiterjed a dokumentumok leíró adatainak a rögzítésére, azoknak, a tudományos kutatás eredményeivel összhangban való karbantartására, illetve a teljes szöveges, képi, illetve mozgóképes és hangzó megőrzésre is. A digitális másolatok is a köztulajdon részei, mindenki számára szabadon hozzáférhetővé kell tenni ezeket. Üzleti célú felhasználásukra bárki jogosult, az eredeti dokumentumot őrző gyűjtemények az üzleti hasznóból a részvételük értékarányában kell, hogy részesedjenek.

A könyvtárosok képzésének megújítása

A jelenlegi szakkönyvtárakban és egyetemi könyvtárakban zajló könyvtárosi feladatok nagymértékben átalakultak. A digitalizálással járó új szolgáltatások új munkaköröket hívtak életre, melyhez új készségek és kompetenciák szükségesek. A nyílt hozzáférésű dokumentumok más jellegű tájékoztatót és tájékoztatást kívánnak mint régebben. A tudománymetria átalakulása szintén befolyásolja a kutatástámogatásban nyújtott könyvtárosi szerepet. A könyvtárosképzésnek igényekre épülőnek és megújulásra képesnek kell lennie, tartalmát kell bővíteni, a meglévő képzési tervet kell kiegészíteni, nem helyettesíteni. Semmi esetre sem hagyhatjuk el a hagyományos ismereteket, (feldolgozás, gyűjteményszervezés, tájékoztatás, stb.), hanem a kor követelményeinek megfelelően az új módszereket is át kell adni a hallgatónak. Nem igazi könyvtáros az, aki tud programnyelveket, tud OJS rendszert üzemeltetni, de nem tudja, hogy milyen metaadatok és miért szükségesek egy dokumentum feltárásánál. A könyvtárosok képzésében az aktív könyvtári dolgozóknak feladatokat kell nyerniük. A képzések átalakítása kulcsfontosságú terület, részben a körülöttünk lévő változások diktálják, azonban a könyvtári gyakorlat ezen a téren a képzés előtt jár. Az egyetemi képzések akkreditálási folyamatában kell szabályozni az aktív könyvtárosok részvételi lehetőségeinek módját.

Amennyiben sikerre visszük a megfogalmazott fejlesztési kulcsterületeket, úgy jövőképünk alapján

a szakkönyvtárak a megújuló könyvtári rendszer mozgatórugói, a könyvtári hálózati feladatok ellátásának kulcsszereplői, a nyílt hozzáférésű dokumentumok őrzői és szolgáltatói lesznek. A szakkönyvtárak az egyetemi könyvtárakkal együttműködve a tudományos kutatástámogatási rendszer fenntartói, fejlesztői, a magyarországi innovációs tevékenység szakirodalmi ellátói.

Sörény Edina az EMMI Könyvtári és Levéltári Főosztály vezetője a 2019. március 12-én rendezett Szakkönyvtári Seregszemlén köszöntőjében úgy nyilatkozott, hogy az általunk kidolgozott stratégiai fejlesztési irányokat felhasználja az főosztály által életre hívott Szakértői Bizottság az országos stratégia kidolgozásában. Bízunk benne, hogy valóban így lesz

Úgy látjuk, a szakkönyvtárak által meghatározott célok közősek, a szakkönyvtári stratégiai fejlesztési irányok a teljes hazai könyvtári rendszer megújítását szolgálhatják.

A könyvtáraink sokféle és rendkívül elavult könyvtári szoftverrel dolgoznak, konstrukciós életkoruk 20 év. A használatban lévő integrált könyvtári rendszerek nem kompatibilisek egymással, nem azonos szabvány szerint működnek, sok a párhuzamos munkavégzés. Az együttműködésen alapuló könyvtári menedzsmentrendszer használata előmozdítaná a nyomtatott és elektronikus információhoz való hozzáférést, mely mindig is alapfeladata volt a könyvtáraknak.

A Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia (1404/2017. (VI.28.) Korm. határozat⁷) és a Nemzeti Adattár Projekt elindításával (1175/2018. (III. 28.) Korm. Határozat⁸) a könyvtári gyűjteményekben lévő dokumentumok digitalizálása nem stratégiai, hanem szakpolitikai koncepcióvá nőtt, megkerülhetetlen.

A felsőfokú könyvtárosképzés igényeken alapuló átalakítása nem lehet kérdés hazánkban, ahol már az 1990-es években bevezettük a TQM (total quality management) elveket, miszerint a könyvtári szolgáltatásokat a felhasználói, olvasói igények alapján formáljuk.⁹ Miért éppen a képzést hagyánánk ki az igényeken alapuló átalakításból? A könyvtári világ átalakulása nem csak a szakkönyvtárakat érinti. Az IFLA-trendek csak megerősítik a közkönyvtárakban dolgozó kollégákat, átalakultak az olvasási szokások, világszerte átalakulnak a könyvtári terek és a szolgáltatások.

Irodalom

1175/2018. (III. 28.) Korm. határozat a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia megvalósítása érdekében 2018–2021. évek között szükséges intézkedésekről

http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=207800.353415

(letöltve: 2019. 03. 15.)

1404/2017. (VI.28.) Korm. határozat

https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A17H1404.KOR×hift=ffffff4&xtreferer=00000001.TXT

(letöltve: 2019. 03. 15.)

1605/2016. (XI. 8.) Korm. határozat Az Országos Széchényi Könyvtár informatikai fejlesztéséhez szükséges források biztosításáról. In: Magyar Közlöny, 2016. 172. sz. 76325. p.

<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK16172.pdf>

(letöltve: 2019. 03. 15.)

Dippold Péter: Trendek az európai könyvtárügyben. In: Könyvtári Figyelő, 2016. 1. sz. 71-112. p.

http://epa.oszk.hu/00100/00143/00090/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2014_1_071-112.pdf

(letöltve: 2019. 03. 15.)

A felsőoktatási könyvtárak stratégiai fejlesztési irányai 2018–2023.

http://ekk.org.hu/sites/default/files/EKFJ_2018_2023a.pdf

(letöltve: 2019. 03. 15.)

Gaálné Kalydy Dóra: Az egyetlen állandó a változás maga – a szakkönyvtárakra ható trendek. In: Hagyomány és újítás a 21. századi könyvtárban. Szerk: Rűsz-Fogarasi Enikő – Monok István. Kolozsvár : Egyetemi Műhely, Bolyai Társaság, 2018. – 27-48. p.

http://kmti.hiphilubcluj.ro/sites/default/files/Kiadvanyok/erdelyievszazadok_iii_1-7.pdf

(letöltve: 2019. 03. 15.)

Gaálné Kalydy Dóra: A hazai szakkönyvtárak előtt álló kihívások. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztató 2018. 9. sz. 437-499 p.

http://epa.oszk.hu/03000/03071/00121/pdf/EPA03071_tmt_2018_09_437-449.pdf

(letöltve: 2019. 03. 15.)

Gaálné Kalydy Dóra: A LIBER stratégia 2018-2022. In: Könyvtári Figyelő 2018. 2. sz. 269-272. p.

http://epa.oszk.hu/00100/00143/00351/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2018_2_269-272.pdf

(letöltve: 2019. 03. 15.)

Gaálné Kalydy Dóra: LIBER Journées - LIBER napok könyvtárvezetőknek. In: Könyvtári Figyelő 2017. 4. sz. 583-588. p.

http://epa.oszk.hu/00100/00143/00349/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2017_04_583-588.pdf

(letöltés: 2019. 03. 05.)

Holl András: Beszéljünk nyíltan a nyílt hozzáférésről. In: Magyar Tudomány, 2017. 2. sz. 224-227. p.

http://epa.oszk.hu/00600/00691/00161/pdf/EPA00691_mtud_2017_02_224-227.pdf

(letöltve: 2019. 03. 15.)

Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár honlapján elérhető IKSZ Tudományos és szakkönyvtárak tagozat által kiadott állásfoglalás

<http://konyvtar.ksh.hu/iksz/inc/docs/bovitett.pdf>

(letöltve: 2019. 03. 15.)

Lengyel könyvtárosok egyesületének honlapja, PLA Strategy 2010-2021

http://www.sbp.pl/repository/wersja_angielska/about_sbp/PLA_Strategy_2010-2021.pdf

(letöltve: 2018. 07. 20.)

Magyar Közlöny, 2016. 172. sz. 76325. p.

<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK16172.pdf>

(letöltve: 2019. 03. 15.)

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ honlapja,

Szakkönyvtári stratégiai fejlesztési irányok 2019-2024

https://konyvtar.mta.hu/index.php?name=v_1_5_6

(letöltve: 2019. 03. 15.)

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ honlapja, Szándéknyilatkozat

http://konyvtar.mta.hu/index.php?name=v_1_5_szandeknyilatkozat

(letöltve: 2019. 03. 15.)

Monok István: A szakkönyvtárak szerepe a tudományos kutatás szabadságának kivívásában: egy európai történet, magyarországi példákkal. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2017. 11. sz. 39-45. p.

http://epa.oszk.hu/01300/01367/00296/pdf/EPA01367_3K_2017_11_039-045.pdf

(letöltve: 2019. 03. 15.)

Monok István: Kulturális digitalizálás. A könyvnyomtatás ígéret volt – és az internet? In: Könyvtári Figyelő, 2017. 1. sz. 36-41. p.

http://epa.oszk.hu/00100/00143/00343/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2017_1_036-041.pdf

(letöltve: 2019. 03. 15.)

Monok István: Új hatalmi viszonyok a tudományos információk megosztásában. In: *Magyar tudomány*, 2016. 6. sz. 690-696. p.

http://epa.oszk.hu/00600/00691/00153/pdf/EPA00691_mtud_2016_06_690-696.pdf

(letöltve: 2019. 03. 15.)

Rózsa Dávid: Szakkönyvtár a holnap határán. – Budapest : KSH Könyvtár, 2018. – 236 p.

Hivatkozások

¹ Szándéknyilatkozat egy újgenerációs könyvtári platform szükségességéről

- https://konyvtar.mta.hu/index.php?name=v_1_5_szan_deknyilatkozat (letöltés: 2019. 03. 15.)
- ² 1605/2016 (XI.8.) Kormányhatározat, Magyar Közlöny, 2016. 172. sz. 76325. p.
<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK16172.pdf>
- ³ A KSH Könyvtár honlapján elérhető IKSZ Tudományos és szakkönyvtárak tagozat által kiadott állásfoglalás
<http://konyvtar.ksh.hu/iksz/inc/docs/bovitett.pdf> (letöltés: 2019. 03.15.)
- ⁴ A felsőoktatási könyvtárak stratégiai fejlesztési irányai 2018–2023
http://ekk.org.hu/sites/default/files/EKFJ_2018_2023a.pdf
(letöltés: 2019. március 15.)
- ⁵ Szakkönyvtárak stratégiai fejlesztési irányai 2019–2024
https://konyvtar.mta.hu/download/dokumentumok/strategia2019_v2.pdf
(letöltés: 2019. március 15.)
- ⁶ Rózsa Dávid: Szakkönyvtár a holnap határán. – Budapest : KSH Könyvtár, 2018. – 236 p.
- ⁷ 1404/2017. (VI.28.) Korm. határozat
https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A17H1404.KOR×hift=ffffff4&xtreferer=00000001.TXT
- (letöltve: 2019. 03. 15.)
- ⁸ Közgűjteményi Digitalizálási Stratégia megvalósítása érdekében 2018–2021. évek között szükséges intézkedésekről
http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=207800.353415
(letöltés: 2019. 03. 15.)
- ⁹ Az értékek megtartása és központba helyezése a képzés átalakításánál is ugyanolyan fontos, mint a könyvtárak érték közvetítő szerepének megtartása. Sajnos a TQM elvek hangoztatásával sokszor mellőzték a könyvtárak az értékes irodalom és szakirodalom kézbeadását. A mennyiség nem mehet a minőség rovására. Most már látszik, hogy a mutatók és statisztikai számok hajszolása (pl: beiratkozott olvasók száma) nem vezet eredményre. A célok meghatározásánál kell a szakmának és a döntéshozóknak „ésszerű lenni”, egy minőségi könyvanyag modern eszközökkel történő felmutatásával, a kevesebb olvasóval nagyobb társadalmi eredményt érünk el.

Beérkezett: 2019. III. 15-én.

Gaálné Kalydy Dóra
az MTA Könyvtár és Információs
Központ
általános főigazgató-helyettese.
E-mail: kalydy.dora@konyvtar.mta.hu

A túlturistasodás Budapest bulinegyedében

Melanie Kay Smith, Olt Gergely, Csizmady Adrienne (MTA TK Szociológiai Intézet) és Pinke-Sziva Ivett (Corvinus Egyetem) írása

Az egyik leginkább vitatott téma Budapest városfejlődésében jelenleg az úgynevezett „túlturistasodás” (overtourism) a belvárosi VI. és VII. kerületben. A „túlturistasodást” a *Felelős Turizmus Partnerség* (2018) a következőképpen definiálta: „olyan turistacélpontok, ahol a vendéglátók, a vendégek, a helyiek vagy a látogatók úgy érzik, túl sok a látogató, és az életminőség a környéken vagy az élmény elfogadhatatlan mértékben leromlott”. A *Daily News Hungary* (2015) szerint a turizmus évről évre növekszik Budapesten (2013–2014 között például 5,2 százalékkal), de a turisták jelentősen kevesebbet költenek, mint Prágában. A kevés költség az „alacsony költségvetésű partiturizmus” népszerűségének tudható be, ami a „romkocsmák korán” és a virágzó Airbnb piacon alapszik.

Nemrégiben megjelent sajtójelentések szerint Budapest az ötödik leginkább túlturistasodott város Barcelona, Velence, Amszterdam és Milánó után. A negatív hatásokat leginkább a VI. és VII. kerületbeli bulinegyedben lakók érzik, ahol az éjszakai gazdaság jelentős tényező a helyi lakosság életminőségének csökkenésében.

2017-ben kérdőíves kutatást végeztünk a VI. és a VII. kerületben helyi lakók, magyar vendégek és külföldi turisták körében, hogy jobban megértsük a túlturistasodás jelenségét. Ezt kiegészítve mélyinterjúkat készítettünk a helyi társadalmi szervezetek képviselőivel, bártulajdonosokkal és alkalmazottakkal, turizmus-vendéglátás szakértőkkel mint legfontosabb érdekelttekkel.

A megfigyelések szerint a bárak átlagos látogatói a 20–30 éves korosztályból kerülnek ki, és a vendégek 70 százaléka külföldi turista (ezek az értékek változhatnak a szezontól függően). Jóval kevesebb

az (50 évesnél) idősebb fogyasztó, és a vendégek 80 százaléka a 18–40 éves korosztályból kerül ki. A bárokban dolgozókkal készült rövid beszélgetésekből kiderült, hogy a kerület a szórakozást és az alkoholfogyasztást jelenti a fiatalabb generációk számára, és hogy a turisták a romkocsmák miatt érkeznek, mert „ez Budapest egyik nevezetessége”. A megkérdezettek között valóban magasabb volt azoknak az aránya, akik a romkocsmák miatt látogattak Budapestre (60,1%), mint akik a kulturális örökség miatt érkeztek (42,7%). Emiatt az árak is jelentősen emelkedtek, és kevesebb helyi engedheti meg magának, hogy a bárokban és az éttermekben fogyasszon, vagy szívesebben mennek a kerületen kívülre. Egy alkalmazott úgy fogalmazott, hogy „néha hiányzik, hogy kapcsolatot tudjak teremteni a helyi vendégekkel. Ne érts félre, a külföldi vendégek többet fogyasztanak, mint a legtöbb magyar, de mégis” (csapos, férfi, 32 éves).

Kutatásunk szerint számos tényező vezetett a lakossági elégedetlenséghez és a túlturistasodás elleni ellenállás növekedéséhez, például a növekvő tömeg, az utcai bűnözés, a piszok és szemet, a részegség, éjszakai zaj, utcai vizelés és az emelkedő árak. Az 50 évesnél idősebbek jobban érzékelik ezt, mint a 30 alattiak, és a megkérdezett lakók 18 százaléka úgy tervezi, hogy ezek miatt a problémák miatt elköltözik a kerületből. Egy válaszadó így fogalmazott: „Nagyon szerettem ezt a környéket, de az utóbbi egy-két nyáron nagyon elszabadultak a dolgok a külföldi turistákkal kapcsolatban. Nehéz bárhová is menni éjszaka, mert annyi a részeg ember az utcákon és akkora a tömeg a kocsmákban” (grafikus, nő, 29 éves). Mások arról panaszkodtak, hogy a környék „egy nagy közvéccé lett”, hogy zavarja őket a szemetelés, a prostitúció és a hajléktalanság. A néhány megkérdezett budapesti látogató (akik nem a környéken élnek) pozitív és negatív véleményt is megfogalmazott és hozzátette: „Soha nem költöznék ide (vagy bármelyik másik belső kerületbe). Hajlandó vagyok még fél órát utazni, hogy nyugodtan tudjak aludni, szóval megértem a helyiek problémáit” (egyetemista, férfi, 24 éves). Pozitívként megemlíthető, hogy bár a lakosok úgy érzik, túl sok a

turista a környéken, keveseknek volt rossz tapasztalata turistákkal. Mindegyik csoport egyetért abban, hogy biztonságban érzik magukat Budapesten, és viszonylag biztonságban éjszaka a kerületben.

A helyzet javítása érdekében a helyiek többek között a magasabb színvonalú takarítást javasolták. Jobb közvilágítást és tömegközlekedést elsősorban a női válaszadók szeretnék, minden bizonnyal a biztonság miatt. Az idősebb és a többet költő válaszadók úgy gondolták, több taxira lenne szükség. Az idősebb válaszadók azt is megfogalmazták, hogy nagyobb rendőri jelenlétre lenne szükség, és többen támogatták közülük a vendéglátóhelyek éjszakai bezárását. A fiatalabb válaszadók inkább több éjszakai boltot és több közvécét szerettek volna látni.

Szakértői interjúinkban a kerületi kulturális vonzerejének jobb reklámozását javasolták. További szabályozást javasoltak a biztonság, a bűnözés és a feketepiac problémájának kezelésére és a lakók és a turizmus közötti jobb egyensúly megteremtésére a kerületben. Jobb párbeszédre lenne szükség az érdekelt szereplők között (mint a légi közlekedés, bárók és éttermek, magánszállások), és egy központi ügynökségre lenne szükség a desztináció menedzsmenthez és az imázs fejlesztéséhez. A kocsmatúrákat szigorúbban kéne ellenőrizni, és a sörbiciklik betiltását helyes lépésként értékelték. A turizmust pozitív irányba kellene becsatornázni. A marketingnek a vendéglátás helyett más szegmensekre kellene koncentrálnia, és elő kéne segíteni, hogy az emberek több időt töltsenek Budapesten és az ország más részein, valamint olyan fogyasztókat vonzani, akik több időt és pénzt költenek a városban (például az USA-ból és Ázsiából), ilyenek lehetnének a kulturális és egészségügyi turisták.

Jelenleg megoldásokat próbálunk találni a túlturistasodásra, például szigorúbb szabályozások

bevezetését, a turizmus koncentrációjának csökkentését úgy, hogy más környékekre is irányítják őket, vagy a turisztikai kínálat diverzifikációját az éjszakai gazdaság súlyának csökkentése érdekében. Új projektünk a Magyar Nemzeti Turizmus Ügynökséggel és a Budapesti Corvinus Egyetemmel a kulturális, kreatív és örökségturizmusra fókuszál. Jelenleg kérdőíveket kérdezzük le a városban, hogy megtudjuk, milyen kulturális és kreatív tevékenységek érdeklik leginkább a turistákat, és hogy meglátogatnának-e a belső kerületeken kívül más lokációkat is.

Legfrissebb publikációk:

Olt, G., Smith, M. K., Csizmady, A. and Pinke-Sziva (2019, megjelenés alatt) *Gentrification, Tourism and the Night-time Economy in Budapest's District VII – the Role of Regulation in a Post-Socialist Context*. Special Issue: Tourism and the Night, Journal of Policy Research in Tourism, Leisure & Events Pinke-Sziva, I., Smith, M. K, Olt, G. and Berezvai, Z. (2019) *Overtourism and the night-time economy: a case study of Budapest*. International Journal of Tourism Cities, <https://doi.org/10.1108/IJTC-04-2018-0028>

Smith, M. K., Pinke-Sziva, I. and Olt, G. (2019-forthcoming) *Overtourism and Resident Resistance in Budapest*. Tourism Planning & Development, <https://doi.org/10.1080/21568316.2019.1595705>

Smith, M. K. and Puczko, L. (2019, megjelenés alatt) *Post-Socialist Tourism Trajectories in Budapest: From Under-tourism to Over-tourism*. In Slocum, S. L. and Klitsounova, V. (eds) *Tourism Development in Post-Soviet Nations – From Communism to Capitalism*, Palgrave publishers.

Forrás: <https://tk.mta.hu/a-tulturistasodas-budapest-bulinegyedeben>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Az Amazon egy csomó feladatot nem bízna rá a robotokra

A vállalat szerint a technológia korlátai egyelőre nyilvánvalóak, és bizonyos munkafolyamatokat egyáltalán nem lehet belátható időn belül robotizálni.

Tévedésre alapul az az általános várakozás, hogy az Amazon nemsokára teljesen automatizált raktárakkal fog dolgozni, mivel még arra is legalább egy évtizedet kell várni, hogy egyáltalán lehetőség legyen egy rendelés feldolgozásában az emberi dolgozók munkáját az elejétől a végéig gépesíteni. A technológiai lehetőségek a gyors fejlődés ellenére is korlátozottak, és az emberek felsőbbrendű kognitív képességeit a továbbiakban sem lehet majd nélkülözni – idézte a Reuters csütörtöki beszámolója az Amazon Robotics illetékes vezetőjét.

Az Amazon kiszolgáló mobil robotikai rendszereit fejlesztő leányvállalatának igazgatója, *Scott Anderson* a hírügynökségnek nyilatkozva úgy fogalmazott, hogy a társaság egyelőre nem találta meg például a csomagolási feladatok automatizálásának módját. Más folyamatokban, így az árucikkek a raktárakon belül való mozgatásában, már komoly eredményeket értek el, de bizonyos feladatok még sokáig a humán dolgozókra hárulnak majd: az Amazon már több mint 100 ezer darab robotot használ, de ehhez egyedül Észak-Amerikában

további 125 ezer ember főállású munkájára is szüksége van.

A banánon és a szappanon még elcsúsznak a robotok

A vállalat 2012-ben a Kiva Systems 775 millió dolláros felvásárlásával hozta létre az Amazon Robotics részleget. Ennek elsődleges célja az olyan megoldások létrehozása volt, amelyek az árut eljuttatják a csomagolást és kiszállítást végző alkalmazottakhoz. A dobozok és ládák olyan hordozható tárolókon pihennek, amelyeket a rendeléseknek megfelelően kis méretű robotok mozgatnak a megfelelő helyre. A robotok vezeték nélküli hálózaton keresztül kommunikálnak a rendeléseket kezelő szerverekkel, és a padlón elhelyezett vonalkódok alapján tájékozódnak.

Az Amazon természetesen egy nagy csomó olyan technológiával kísérletezik, ami valamilyen módon segíti az árucikkek eljuttatását a vásárlókhöz. A lehetőségek korlátait azonban jól mutatja, hogy a friss élelmiszereket is kezelő raktárakban még egyáltalán nem állítottak munkába robotokat, legyen szó akár a legegyszerűbb anyagmozgatási feladatokról. Ezt az olyan, egyszerűnek tűnő problémákra lehet visszavezetni, mint mondjuk a kevésbé és jobban megérett banánfűrtök megkülönböztetése, amit a robotok egyszerűen nem képesek értékelhető módon elvégezni.

A helyzet a többi területen sem egyértelmű, így az emberek sokkal megbízhatóbban képesek például szappanokkal teli rekeszekkel manőverezni, és aztán a szappanokat papírdobozokba helyezni a kiszállításhoz. A csomagolás mellett bizonyos esetekben nehezen automatizálhatók az olyan egyszerű műveletek is, mint amilyen a dobozok megfelelő elhelyezése a polcokon. Az Amazon egyébként csak az USA-ban 110 nagy raktárat üzemeltet, 45 helyszínen történik az áruk válogatása, és további 50 állomáson keresztül végzik a kiszállításokat.

Az emberek gépies kezelése nem az automatizálás része

A társaság a hatékonyság növelését pillanatnyilag a szállítási és kézbesítési folyamat fejlesztésében keresi, így az Amazon Prime előfizetőknek ígért, egy napon belüli kiszállítást sem a raktárak magasabb szintű automatizálásával valósítaná meg. A standardok persze már eleve igen szigorúak, hiszen a mostani követelmények szerint az online rendeléstől számított négy órán belül minden egyes terméknek el kell hagynia a raktárat, de a korábbi két napos Prime garancia lefelezése legelsősorban nem ezen a területen dől majd el.

Bár ennek alapján a teljesen automatizált raktárak még messze vannak, az Amazont gyakran vádolják azzal, hogy az emberi munkaerőt is úgy kezeli,

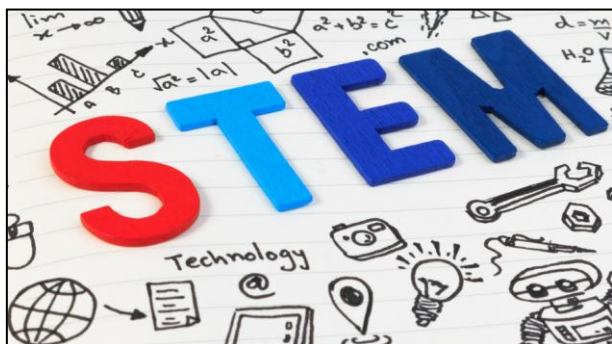
mintha egyszer használatos gépekről lenne szó. Tavaly egy toborzást támogató, mesterséges intelligenciára épülő eszközből lett kisebb botrány, amely magától megtanulta a nők hátrányos megkülönböztetését, legújabbán pedig a dolgozók teljesítmény-értékelését végző, sőt az elbocsátásokat is intéző rendszer szerepelt a hírekben. A vállalatnál hosszú évek óta panaszkodnak az embertelen munkakörülményekre, amit az amerikai munkások minimális órabérének tavaly novemberi, 15 dollárra való feltornászása lett volna hivatott ellensúlyozni.

Forrás: <https://bitport.hu/az-amazon-egy-csomofeladatot-nem-bizna-ra-a-robotokra>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Az idén felvételizők harmada műszaki területre igyekszik

Több mint 25 ezer jelentkező választott műszaki vagy informatikai képzést – közölte az ITM.

Bár nem az informatikai és az egyéb műszaki szakmák a legnépszerűbbek, idén már minden harmadik felsőoktatásba jelentkező középiskolás ilyen szakot jelölt meg első helyen – közölte az MTI-vel az Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM). Az ilyen szakokra jelentkezők száma az idén meghaladja a 25 ezret: 6 százalékkal többen jelöltek meg első helyen műszaki szakokat, mint tavaly, miközben összesen 112 ezren jelentkeztek a hazai felsőoktatási intézményekbe, 4 százalékkal többen, mint tavaly.

Ez a szám azonban nem csak a felsőoktatásba most belépőket takarja. Mint a Felvi.hu írja, ebbe beleszámítják azt a közel 18 ezer alapképzésből (BSc) kikerülő hallgatót is, aki mesterképzésen szeretné folytatni a tanulmányait.

Nem az informatikus pálya a legnépszerűbb

Bár általánosan a műszaki pályákra jelentkezők száma nagyobb arányban nőtt tavalyhoz képest, mint a felvételizők összlétszáma, közel sem ezek a legnépszerűbb szakmák. Továbbra is a gazdasági területek vezetnek, és az ilyen szakokra jelentkezők száma is nőtt a legnagyobb mértékben. Míg tavaly a jelentkezők 17,1 százaléka jelölt meg ilyen szakirányt első helyen, idén már 18,8 százalék.

Ezzel szemben az informatikai pályákat választók aránya mindössze 0,2 százalékponttal nőtt: tavaly a felvételizők 9,8 százaléka, idén kerekén tizede választott ilyen pályát. Az egyéb műszaki szakokra jelentkezők aránya tavaly 13,8, idén 14,1 százalék volt (lásd a grafikont).

Ugyanakkor két informatikai szak is belekerült a tíz legnépszerűbb célpont közé: a gazdálkodás és menedzsment után a második legnépszerűbb a mérnökinformatikus szak, erre összesen 3681-en jelentkeztek (tavaly 3579). A tízbe kilencedik helyen belefért még a programtervező informatikus szak is, ezt 2613-an jelölték meg első helyen (tavaly 2320). Összesen tízezer jelentkező jelölt meg a felvételinél első helyen valamilyen informatikai szakot, míg egyéb műszaki szakokat 15 ezren.

A minisztérium közleménye hangsúlyozza: határozott cél, hogy a munkaerőpiaci igényekhez igazodva egyre több fiatal szerezzen diplomát matematikai, természettudományos, műszaki vagy informatikai szakon, mert a magyar vállalkozások versenyképességének fokozása érdekében egyre nagyobb szükség van jól képzett mérnökökre.

Felvi 2019 Infogram

A kormány már a középiskolai oktatásban is arra törekszik, hogy a szakképzést a mérnökképzés előszobájaként fejlesztve támogassa a fiatalok ilyen irányú pályaválasztását – írta a minisztérium. A kabinet a Programozd a jövőd! projekt keretében igyekszik felhívni a fiatalok figyelmét az infokommunikációs területben rejlő lehetőségekre, és ösztönzi őket az ilyen irányú felsőoktatási, diplomát adó képzések megkezdésére.

Mi lesz 2020 után?

Kérdés ugyanakkor, hogy milyen hatással lesz a műszaki felsőoktatásra az a terv, miszerint 2020-tól csak B2-es szintű középfokú nyelvvizsga birtokában lehetne felvételizni felsőfokú oktatási intézménybe.

Az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Központja által készített 2018-as tanulmány szerint 2016-ban az első végzettség megszerzésére jelentkezőknek mindössze 44 százaléka rendelkezett B2-es nyelvvizsgával. Az némileg javuló tendenciát vetített előre, hogy a 2016-ban érettségizett jelentkezők körében magasabb, 47 százalékos körüli volt az arányuk. A tanulmány azt is kimutatta, hogy a nyelvvizsgával rendelkezőknek jobbak a bejutási esélyei, hiszen a felvettek körében már 55 százalékos volt az arányuk.

Mint az Eduline egy április elején megjelent írása taglalja, a nyelvtudás szakonként változik. Vannak olyan képzések, ahol a most felvételizők 60-70 százalékosnak jelentkezni sem lenne esélye a nyelvvizsga hiánya miatt, és ebből a szempontból a műszaki képzés sem áll jól.

A felvételi követelmények szigorítása nem váratlan lépés, azt már évekkel ezelőtt bejelentették. *Pal-kovics László* innovációs miniszter egy tavalyi interjújában azt mondta, hogy a gimnáziumokban a nyelvtudás megszerzéséhez minden feltétel adott, az egyetemnek pedig nem feladata a nyelvoktatás, annál inkább a nyelvtudás alkalmazása az oktatás során.

A MTA adataiból azonban némileg más kép rajzolódik ki.

Forrás: <https://bitport.hu/az-iden-felvetelizok-harmada-muszaki-teruletre-igyekszik>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Az ingyenes olvasás kalauza újmédiás kötet

Mától elérhető egy, a Könyvfesztiválra időzített könyvtári tárgyú olvasásnépszerűsítő kiadvány.

A könyv címe: Az ingyenes olvasás kalauza

Az alcím: A szabad elérésű elektronikus irodalom magyar nyelvű szöveges és audiovizuális könyvtárai, a free szöveggyűjtemények elérhetőségei, a nyílt magyar text- és multimédia-bázisok globális, határon túli, és hazai színterei

Szerző: Kerekes Pál. Terjedelem: 248 old.

A részletes tartalomjegyzék a Könyvkonnektor blogon olvasható.

Ingyenes beleolvasási lehetőség és vásárlás: https://publiobox.com/hu_HU/az-ingyenes-olvasas-kalauza

A könyv nyomtatott és elektronikus változatban is elérhető. A digitális változat előnye, hogy a közel kétszáz ingyenes olvasási lehetőség webcíme azonnal megkattintható. Minden hazai és globális könyvtárház kínálatában elérhető a „Kalauz”.

A bevezetőből: „Az internet beláthatatlan média-galaxis. Jelen tanulmány ennek a végtelen rengetegnek egy alkotóelemével, az elektronikus könyvvel, az e-book helyzetével foglalkozik. Ezen a té-

makörön belül speciálisan az ingyenesen, szabadon elérhető szöveggyűjteményekkel. Közel kétszáz web-címet adunk meg, ahonnan legálisan, szabadon, free alapon lehet magyar nyelvű irodalmat letölteni, többnyire platformfüggetlen módon. Telefon, táblagép, e-könyv-olvasó eszköz, és természetesen asztali gép és note-book is lehet az olvasás eszköze. Reményeink szerint a „Kalauz” segíti a ráhangolódást egy, a tapasztalat igazolta kezelési igazságra: az ingyenesség nyújtotta legális korlátlan kínálat csábításával szemben az egyetlen bevált fegyver a saját logikájú, intim használati szokásokra épülő letöltési gyakorlat. Csak az ízlés és a mértéktartás szab határokat. Ha hallunk valami könyves szenzációt a világ valamely szegletéből, azonnal olvasható, letölthető az adott mű. Ha fizetős, az sem akadály, hiszen a minta (kb. 10–20 százaléka a tartalomnak) ingyenes. Akinek van kedve és vágya hozzá, a határ tényleg a teljes világirodalom.”

A szabad elérésű szövegkultúra felsorakozott a könyvtári vívmányok többezer éves történetének új lapjaira. Appok és adatbázisok nyújtózkodnak a digitális felületeken. Hol érhető el a legális, szabad könyvterek? Ehhez igyekszik a „Kalauz” segítséget nyújtani.

Forrás: <http://katalist-to-feed.blogspot.com/2019/04/katalist-az-ingyenes-olvasas-kalauza.html>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Kerekes Pál: Az ingyenes olvasás kalauza

Oldalszám: 252

Publio

E-könyv ISBN: 9789634436102

Nyomtatott ISBN: 9789634436096

E-könyv (prc, epub): 990 HUF

Nyomtatott könyv: 3454 HUF

A könyv célja az, hogy a széles olvasóközönséghez, érdeklődőkhöz is eljuthasson egy olyan infófüzet, amely népszerűen, könnyen érthetően mutatja be az ingyenes könyvelés szinte parttalan lehetőségeit. Az e-szöveg fogalmába beledolgozza a „Kalauz” a textuális művek egyéb verzióit is: hangoskönyvet, videó-származékokat, slam poetry-t, insta költészetet, folyóirat archívumok állományait, és még sok más új műfajt. Kétszázánál több webcímet adunk meg, ahonnan legálisan, szabadon, free alapon lehet magyar nyelvű irodalmat letölteni, többnyire platformfüggetlen módon. Telefon, táblagép, e-könyv-olvasó eszköz, és természetesen asztali gép és note-book is lehet az olvasás eszköze. Igényes gyermekirodalom, kötelező iskolai olvasmányok, klasszikusok ingyenes elérhetőségei

egyaránt megtalálhatók a kötetben. Az irodalomhoz kötődő képi érdekességek is besorolódnak: ex libris, illusztrációk, képgyűjtemények kínálata is jelen van. Tizenkét legjobb magyar vers projekt, szövegmuzeumok, hang- emlékek webcímei a listákon. Szerzői weboldalak sokasága külön fejezet.

A könyv tartalma nem kizárólag a hazai gyűjteményekre épül. A szempont a magyar nyelvűség, bárhol is keletkezzen, vagy tárolódik az adott mű. Így a határon túli, a szomszédos országok e-könyvtárai állománya is kiindulási pont. Csakúgy, mint a globális könyv adatbázisok, mint a Gutenberg Project, Internet Archive. Sok hazai, vagy más országbeli magánkezdemenyezésű e-kollekció is bemutatkozik.

Forrás: https://publiobox.com/hu_HU/az-ingyenes-olvasas-kalauza

Könyvapp kalauz

Kulturális outlet az e-könyv áruház? Olcsóbb az elektronikus, mint a nyomtatott kiadás?

Változnak az idők. Nincs digitális last minute. Mára itthon és a nagyvilágban az e-book kikerült az akciós termékek köréből. Adott mű elektronikus verziója gyakran éppen drágább a print változatnál. A könyv radikalizmus töretlen.

Egykor gyakran elhangzott: kifutó szöveges termékektől rogyadoznak a webes könyvesboltok. Ez volt talán a kezdet gyötrelme, dilettantizmusa. Most a frissesség a jellemző, nem ritkán a digitális anyag az első születés, és csak ezt követi a nyomtatott kinevelés.

Mindeközben történt egy s más. Az internet, majd a web, és különösen az e-book megteremtői az ingyenesség fogalmkörében gondolkodtak. Konceptióik maradéktalanul az e-könyv világában valósultak meg. A szabad elérésű szövegkultúra felsorakozott a könyvtári vívmányok többezer éves történetének új lapjaira. Appok és adatbázisok nyújtózkodnak a digitális felületeken.

Hol érhető el a legális, szabad könyvbázisok?

Megjelent, és kapható elektronikusan, valamint printben is, „**Az ingyenes olvasás kalauza.**” Az alcíme:

A szabad elérésű elektronikus irodalom magyar nyelvű szöveges és audiovizuális könyvtárai, a free szöveggyűjtemények elérhetőségei, a nyílt

magyar text- és multimédia-bázisok globális, határon túli, és hazai színterei

Forrás:

https://konyvkonnektor.blog.hu/2019/04/02/konyvapp_kalauz

Válogatta: Fonyó Istvánné

Bécs az okosvárosok fellegvára

Egyelőre csak bő másfélszáz város rendelkezik okosváros-stratégiával, és azok között is nagyjátóval kell keresni az átfogó koncepciókat.

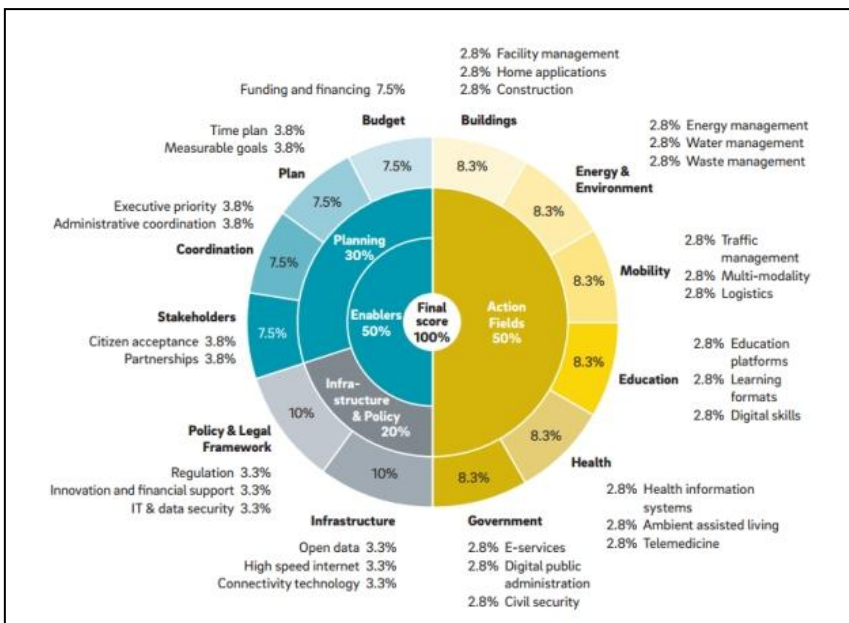

Egy frissen publikált kutatás szerint van még mit tenni a világ városvezetőinek a települések felokosításában. A német Roland Berger tanácsadó cég által összeállított Smart City Strategy Index 2019 tanulmány megállapításai azért is érdekesek, mert rendelkezésre állnak a két évvel ezelőtti felmérés eredményei is, így kiderül, mennyit fejlődött a világ – ha egyáltalán...

Bécsnek büszke vára

Az informatikai hálózatokkal és megoldásokkal felturbózott települések elméletben egy sor, egyre nagyobb kihívást jelentő problémára (energiafogyasztás, közlekedési dugók, környezetszennyezés stb.) adhatnának megfelelő, vagy legalább részleges választ. A gyakorlat viszont azt mutatja, hogy ezek a fejlesztések a világ legtöbb pontján még a kanyarban sincsenek. A legújabb adatok szerint nagyobb városok alig tizedének létezik már okosváros-stratégiája.

A szám szerint 153 vizsgálat alá vont úttörő város közül Bécs kapta a legmagasabb indexet, azaz a szomszéd főváros rendelkezik a legátfogóbb tervvel. Az elsőséget egységes keretstratégiájával és innovatív mobilitási, környezeti, oktatási, egészségügyi és közigazgatási megoldásaival, valamint az egyes projektek előrehaladását ellenőrző rendszerével érdemelte ki a Roland Berger szakértői szerint. A lista második helyén London szerepel, ugyanakkor az élharcos metropoliszok többségét Ázsiában kell keresni.

A Smart City Strategy Index pontszámát adó faktorok és azok súlyozása

Bécs magas pontszámát többek között fejlett e-egészségügyi szolgáltatásai indokolják, emellett pedig az első német nyelvű város, amely elérhetővé tette a közigazgatási adatokat. Londonban az utcai lámpákat és a padokat olyan funkciókkal szerelték fel, mint például az ingyen wifi, a levegő minőségét mérő szenzorok és az elektromos járművekhez szükséges töltőállomások. Szingapúrban most vezetik be a SingPass nevű digitális felismerő rendszert, intelligens közvilágítást telepítenek, autonóm buszokat állítanak forgalomba és a távgyógyászattal kísérleteznek.

Duplázva se sokat haladtunk előre

A két évvel korábbi adatokkal összehasonlítva egész látványos a fejlődés. Míg a 2017-es tanulmányban csak 87 várost tudtak vizsgálni, a mostani 153 jelentős előrelépésnek tűnik. Probléma viszont az, hogy az egyes városok lefektetett stratégiai dokumentumai között jelentős különbségek akadnak mind az érintett területek, mind a minőség tekintetében. Valóban integrált, tehát egy okos város üzemeltetéséhez szükséges minden lény-

ges elemet magában foglaló stratégiával például a metropoliszok alig tizede rendelkezik. Ráadásul a stratégia megléte még önmagába semmit nem garantál, a legfontosabb dolog a megvalósítás (lenne).

Az anyagot publikáló tanácsadó cég kommentárja szerint a sikeres végrehajtáshoz egy olyan központosított döntéshozó szervre van szükség, mint Londonban a Digitális Vezető pozíciója vagy Bécsben az Okos Város Ügynökség. Így egy helyen összpontosulnak a technikai kompetenciák és központilag vezérelhetők a különböző projektek, miközben ezzel egy időben ezek a szervek koordinálják a sokszor eltérő városi, szolgáltatói, megoldás-szállítói és kormányzati érdekeket is. Egy okosváros-stratégia esetében a siker egyik kulcsa az összes résztvevő csoport koordinálása, míg egy másik a világos jogi keretfeltételek megteremtése – véli a Roland Berger.

Forrás: <https://bitport.hu/bece-az-okosvarosok-fellegvara>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Multimilliárdos szórakozás lett a YouTube

Sokáig üldözték, de végre sikerült: a Google büszkén jelentette be, hogy immár több mint 2 milliárdan használják havonta videós hálózataikat. A cég a tartalomszűréssel kapcsolatos erőfeszítéseiről is beszámolt.

A közösségi hálózatoknál mindig is a leginkább figyelt mutatóknak számított a felhasználói tábor alakulása. Az impresszíven emelkedő számok mögé aztán a befektetők nyugodtan odaképzelték azt az üzleti modellt, amivel mindez pénzzé konvertálható. Mivel a rivális Facebook nem tűnik lassítani, a Google-nél is életbevágó, hogy egyre komolyabb tömeget tudjanak felmutatni. A kerek számoknak különös varázsa van (és jól mutatnak a címlapokon), így nem csoda, hogy egy makacsul ellenálló szint eléréséről széles mosollyal rohant a sajtót értesíteni *Susan Wojcicki*, a YouTube vezetője.

Megvan végre

A nagyság átka, hogy egy idő után nagyon nehéz a tempót fokozni. Így járt a YouTube is: egy évvel ezelőtt már 1,8 milliárdnál is több havonta aktív videózó felhasználóról számolhatott be, ám a Google CEO-ja, még idén februárban is csak azt tudta közölni, hogy majdnem 2 milliárdan nézik rendszeresen a hálózat anyagait.

Wojcicki viszont tegnap már a mérföldkő eléréséről számolhatott be. A 2 milliárd havi felhasználói tábor a kifejezetten videókra koncentráló szolgáltatásnál elképesztően nagy teljesítmény. Összehasonlításképpen: a jóval szélesebb aktivitást biztosító Facebook legutóbbi jelentésekor 2,4 milliárdos közösségről beszélt.

A bejelentés időzítését dicséri, hogy azt éppen a YouTube reklámozóinak tartott eseménysorozaton sikerült prezentálni. Itt Wojcicki arról is beszélt, hogy hatalmasat nőtt a tévéképernyős használata a hálózatnak. Szűk egy évvel ezelőtt ugyanis 180 millió órát youtube-oztak a tévéken keresztül, ma már viszont 250 millióra nőtt ez a mennyiség.

A tévéket is akarják

A hagyományos tévés piac összezuhanása óriási lehetőséget jelent az új típusú szolgáltatóknak. A hirdetői piac ugyanis ha nem is azonnal, de leköveti a felhasználói szokásokat. Ennek megfelelően komoly bajban vannak a tradicionális tévés csatornák és kábelszolgáltatók, hiszen az USA-ban például már tavaly nyáron a Netflix volt a leginkább nézett szolgáltató.

Az internetkapcsolatok elterjedése és minőségének javulása, valamint az okostévék, konzolok és egyéb streamelést lehetővé eszközök (mint például a Google Chromecastja) elszaporodása kedvező környezetet teremt a Google számára is. Nem csoda, hogy pár hónapja már kifejezetten a tévéképernyőkre szabva is indíthatnak hirdetési kampányokat az ügyfelek.

Kell is az új bevételi forrás, hiszen a Facebook a YouTube „saját terepén” támad. Az interneten nézett videókban rejlt óriási potenciált, ennek érdekében évek óta folyamatosan fejleszt az arsenálját. Az újabb és újabb funkciókkal pedig egyre komolyabb ellenfele lesz a legnagyobb játékosoknak. Információk szerint az elkövetkező egy év során 1–2 milliárd dollárt is költhet a Facebook arra, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű egyedi tartalmat tudjon felvonultatni saját csatornáján.

A nagyság átka

Az irdatlan mennyiségben feltöltött és nézett videók ugyanakkor nem csak bevételi forrást jelentenek, de megoldandó problémákat is támasztanak a szolgáltatóknak. Legutóbb ennek szomorú példáját hozta a christchurch-i mézszárlás, ahol a Facebookon élőben közvetített borzalmas képsorokat lassan és hiábavalóan próbálták meg eltüntetni a közösségi hálózatok üzemeltetői.

Az erőfeszítéseket demonstrálандó a Google a héten azt is bejelentette, hogy az év első három hónapjában több mint egymillió, esetlegesen terrorizmussal kapcsolatos felvételt néztek át munkatársai (tehát emberek, és nem a sok esetben elég-

telen munkát végző automatikus algoritmusok). A munka eredménye nagyjából 90 ezer káros tartalmat hordozó anyag eltávolítása volt. Az amerikai törvényhozás képviselőivel megosztott információkból az is kiderült, hogy a Google több mint 10 ezer munkatársa foglalkozik ilyen jellegű feladatokkal, a tartalomszűrés költsége pedig éves szinten több száz millió dollárt emészt fel. Utóbbi azért nem okoz fizetési nehézségeket a cégnek, mivel a másik oldalon százmilliárdokra tehető a bevétel.

Forrás: <https://bitport.hu/multimilliardos-szorakozas-lett-a-youtube>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Nincs mesterséges intelligencia felhő nélkül

DERVENKÁR ISTVÁN

Ezt már a magyar vállalatok vezetői is kezdik felismerni. Közel harmaduk tervezi valamilyen felhős MI-alapú megoldás bevezetését.

Negyedik alkalommal készítette el a Bell Research a magyar vállalatok felhős felkészültségét vizsgáló kutatását. Idén a piackutató a mesterséges intelligenciához való viszonyt is mérte. Az IVSZ és a Microsoft támogatásával készült elemzés a felhő elfogadottságának és ismertségének jelentős növekedését mutatta ki. Jelenleg a mintegy 700 millió dolláros magyar szoftverpiacból 200 milliót tesznek ki a felhőszolgáltatások. Az évi 23 százalékos növekedést produkáló szegmensben három-négy nagyobb szolgáltató, illetve rengeteg kisebb hosting-cég osztozik.

A mobilitás nagy hajtóerő

Míg 2016-ban mindössze a válaszadók 55 százaléka állította, hogy középszinten tisztában van a felhő nyújtotta lehetőségekkel, a tavaly már 66 százalékuk vélte úgy, hogy haladó szinten ismeri a technológiát. Ugyanakkor abban nincs változás a tavalyi kutatáshoz képest, hogy akik használják, főleg az előnyeiket látják, míg akik nem használják, elsősorban a kockázatokat hangsúlyozzák.

Egyre többen látják, hogy az informatika elengedhetetlen a versenyképesség megtartásához. Bár a

2019-es adatok szerint a vállalatok 70 százalékának van közép- és/vagy hosszú távú IT-stratégiája is (közülük 44 százalékuk mindkettő) és további 9 százalék nyilatkozta azt, hogy folyamatban van a kidolgozása. A válaszadók 21 százaléka viszont nem rendelkezik ezzel, és nem is tervezi kidolgozni. Érdekes módon arra a kérdésre, hogy van-e külön informatikai költségvetése a vállalatnak, egyöntetűbb volt az igenlő válasz (76 százalék).

Markáns trendként rajzolódott ki a kutatásból, hogy a felhőhasználat egyik erős támogatója a mobilitás iránti igény. A felhőt használó vállalatok 88 százalékánál ugyanis az alkalmazottak mobil eszközről is hozzáférhetnek a belső rendszerekhez, adatokhoz. A Microsoft Magyarországot márciustól irányító *Cristopher Mattheisen* szerint érthető, hogy ebben az utóbbi években állt be óriási változás. Mint mondta, néhány éve még zömében a 3G volt elérhető, amely korlátozott sáv szélességet biztosított az online eléréshez, de a 4G elterjedése révén ez az akadály elhárult, ami kulcsfontosságú volt a felhő szempontjából is. A vállalatoknál az eszközbeszerzésben is tetten érhető a mobilitás iránti igény – tette hozzá *Jakab Áron* a Bell Research szakértője. A céges munkaállomásoknál már 50 százalék fölötti a laptopok aránya.

Nem csak elméletben ismerik

A kutatás mintegy 1500-as, vállalatméretre és szektorra nézve is reprezentatív mintán készült. Bár elsősorban a 100 PC-nél többet használó vállalatok döntéshozóinak felhővel kapcsolatos attitűdjét vizsgálták, ez *Jakab* szerint nagyon fontos, hiszen alapvetően ez határozza meg, hogy a vállalatok milyen irányba viszik az informatikai rendszerüket.

Bell Research Felhőkutatás 2019 Infogram

A felhőhasználat a vizsgált körben már eddig is jelentősen növekedett. Míg 2016-ban mindössze a vállalatok harmada (31 százalék) használt üzleti célra felhőt, addig 2018-ban arányuk már 55 százalék volt. (Magáncélra egyébként mindig is szíve-

sebben használtak a válaszadók: 2016-ban 40 százalék, két évvel később már 66 százalék volt az arányuk.)

A kutatás azt is vizsgálta, hogy miként ítélik meg a felhőt használó, illetve nem használó cégek döntéshozói ezt a technológiát. A használók inkább előnyöket és elvárásokat fogalmaztak meg: a legtöbben (93 százalék) a jogszabályi megfelelést említették elvárásként. Ezzel kapcsolatban Mattheisen azt mondta, hogy a világ számos országában jóval megengedőbb szabályozzák a vállalatok felhőhasználatát, mint Magyarországon, ahol inkább az óvatosság jellemző, különösen a kritikus infrastruktúrákat üzemeltető vállalatok és a pénzintézetek esetében.

A válaszadók többség amúgy felmondta a felhőszállítók által is hangoztatott előnyöket: a tervezhető költségeket (84 százalék), valamint hogy könnyű integrálni a meglévő rendszerekkel (83 százalék).

A felhőt nem használók sem hoztak új szempontokat a kockázatoknál. A legtöbben (93 százalék) azt látták problémának, hogy a szolgáltatások nem érhetők el hálózati kapcsolat nélkül, de 80 százalék fölött volt azok aránya is, akik attól féltek, hogy harmadik fél is hozzáférhet az adataikhoz, illetve közel ugyanannyian nem látják biztosítottak, hogy folyamatosan elérhető lesz az igénybe vett szolgáltatás vagy a felhőben tárolt adataik.

Mi köze az MI-nek a felhőhöz?

A kutatás idén a mesterséges intelligencia (MI) technológiák ismertségét és alkalmazását is vizsgálta. A technológia várható hatásáról egyelőre még megoszlanak a vélemények. A válaszadók harmada vélte úgy, hogy rövid időn belül felforgatja a vállalati munkamegosztást, és kb. ugyanennyien vélik úgy, hogy nem lesz ilyen hatása.

Kétségtelen, hogy a technológia kiforrotlan, még az alapfogalmak (pl. machine learning, deep learning stb.) tartalmában sincs letisztult közmegegyezés. Ennek ellenére Magyarországon már a felmérésben vizsgált kör tizede használt valamilyen mesterséges intelligencia jellegű megoldást. További 17 százalék pedig tervezi, hogy a következő egy-két évben bevezeti. A használók között nem csak külföldi tulajdonú nagyvállalatok vannak. A Nemzeti Audiovizuális Archívum például képarchiválásra használ MI-alapú képfelismerő rendszert, a Waberer's pedig a kamionjainak kihasználtságát javítja egy mesterséges intelligenciát használó útvonaltervezővel.

Mattheisen szerint az MI elfogadottsága vissza fog hatni a felhőre is, hiszen előbbi az utóbbi nélkül a rendkívül magas költségek miatt sokak számára elérhetetlen lenne.

Forrás: <https://bitport.hu/nincs-mesterseges-intelligencia-felho-nelkul>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Milyen az ivóvíz Magyarországon?

VARGHA MÁRTA

Magyarországon évente több mint 60 ezer ivóvízmintából összesen közel 900 000 vizsgálatot végeznek. Ezek eredménye alapján a szolgáltatott ivóvíz minősége megfelel az európai átlagnak. Az elosztóhálózatban, különösen az épületek belső vízvezetékében előfordulhatnak olyan anyagok, amelyek a vízminőség romlását okozhatják. Vargha Márta biológus, a Nemzeti Népegészségügyi Központ vízhygiéniáért felelős vezető főtanácsosának írása a tudomany.hu számára.

A jó ivóvíz legfontosabb jellemzője, hogy biztonságos és egészséges, sem kórokozót, sem kémiai anyagokat, sem radioaktív anyagokat nem tartalmaz olyan mennyiségben, ami az ivóvizet fogyasztók egészségére ártalmas lehetne.[1]

Az irreális elvárás, hogy a víz egyáltalán ne tartalmazzon olyan anyagokat, amelyek nagy koncentrációban szennyeződésnek minősülnek. Napjainkban számos olyan nagy teljesítményű vizsgálati módszer van, amellyel a szennyezők sok nagyságrenddel a megengedett határérték alatt is kimutathatók, és minél érzékenyebb módszert használunk, annál nagyobb eséllyel állapíthatjuk meg „oda nem illő” komponensek jelenlétét. Az alapvető kérdés tehát az, hogy az ivóvíz minősége megfelel-e az egyébként szigorú előírásoknak, és az egyes károsnak minősített komponensek a kimutatott koncentrációban egészségügyi kockázatot jelentenek-e.

Az ivóvíz mikrobiológiai minőségének jellemzésére legrégebben és legáltalánosabban használt *E. coli* határértéke például 0, vagyis nem lehet kimutatható, de ez csak a vizsgálat viszonyítási térfogatára, 100 ml-re értelmezhető, vagyis helyesen a határérték „nem lehet kimutatható 100 ml vízben”.

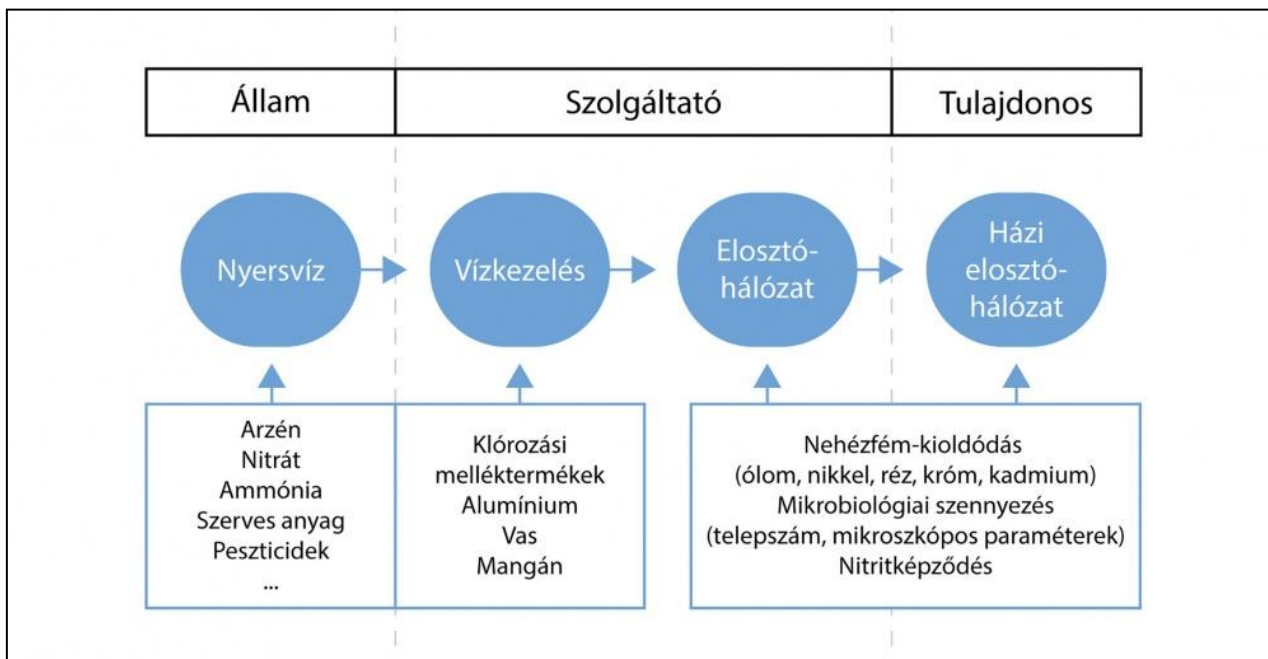
Ha több 10 l vizet 100 ml-re koncentrálnánk és megvizsgálánk, akkor abban már lehet, hogy találnánk *E. coli*-t, de ez olyan csekély kockázat, amit elhanyagolhatónak tekinthetünk. Ezzel analóg módon az ivóvíz kémiai, fizikai alkotói és esetleges szennyezői esetén is meg kell különböztetnünk a „kimutatható” és a „veszélyes” szintet.

Az ivóvízminőség határértékeit – ahol elegendő tudományos bizonyíték áll rendelkezésre – elsődlegesen egészségvédelmi szempontok alapján határozzák meg. Ugyanakkor vannak olyan anyagok, pl. a rákkeltő vegyületek, amelyeknek nincs biztonságos szintjük. Mint minden környezeti tényezőre, úgy az ivóvízre is érvényes a „társadalmilag elfogadható kockázati szint” fogalma, amely a fejlett országokban érvényes konszenzus alapján 10^{-6} . Vagyis azokat a kockázatokat tekintjük elfogadhatónak, amelyek egymillióból legfeljebb egy ember megbetegedését okozzák. De ezen túlmenően is cél a kockázat minimalizálása, így általában a határértéket az észszerűen elérhető legalacsonyabb koncentrációban állapítják meg.

Az egészséghatásra vonatkozó tudományos bizonyítékok és az új technológiák megjelenése nyomán a határértékek időnként változnak. Általában szigorodnak (legutóbb az ólom határértéke módosult 2013-ban 25 µg/l-ről 10 µg/l-re), de az ellenkezőjére is van példa (pl. a WHO-ajánlás a bór határértékét 1 mg/l-ről 2,4 mg/l-re emeli).[2]

A mérési eredményekre és a határértékekkel való összehasonlításra alapozott értékelés mellett az ivóvízminőség fontos jellemzője az elfogadhatóság, vagyis az érzékszervi tulajdonságok: a víz íze, színe, szaga, zavarossága. Hiába felel meg az ivóvíz valamennyi paramétere a jogszabályi előírásnak, ha az ember nem szívesen issza meg.

Az ivóvíz-előállítás és -elosztás különböző lépései során különböző szennyezők kerülhetnek az ivóvízbe (1. ábra).

1. ábra Az ivóvízminőséget veszélyeztető tényezők forrásuk szerint

Az elmúlt évtizedekben elsősorban a vízbázisban megjelenő, geológiai eredetű szennyezők, közülük is az arzén állt az ivóvízminőség-javítás fókuszában. Ez mind az érintett lakosok száma (közel 1,5 millió ember), mind az arzén igazolt, a hólyag-, tüdő- és bőrrák kockázatát növelő hatása miatt indokolt volt. 2019-re több mint 400-ról 16-ra csökkent az érintett települések száma, így a figyelem újabb problémák felé fordulhat.

Jelen tudásunk szerint a következő feladatot a vízkezelésből származó kockázatok (különösen a fertőtlenítési melléktermékek) és az elosztóhálózattal összefüggő szennyezések kezelése jelenti.

A gerincvezetékek kezelése az ivóvíz-szolgáltatók feladata. Itt elsősorban a hálózatok elöregedése, az idővel megjelenő lerakódások (vas-, mangán- és vízkőkiválás) és az ezen megtelepedő mikroorganizmusok veszélyeztethetik az ivóvízminőséget. A szolgáltatási pont után (a vízáránytól) azonban az épület tulajdonosáé ez a felelősség. A másodlagos vízminőségromlás kockázata az épületen belül a legnagyobb: hosszabb a tartózkodási idő, melegebb a víz, és a vékonyabb csövekben nagyobb a térfogat/felület arány, változatosabbak a használt anyagok. Ez mind a mikrobiális kolonizáció, mind az ivóvízzel érintkező anyagokból való kioldódás kockázatát megnöveli. Általános problémát jelenthet az elterjedőben lévő háztartási vízkezelő

rendszerek rendszeres karbantartásának az elmaradása is.

A hálózatban bekövetkező másodlagos vízminőségromlás egyik legfontosabb tényezője az ólom, amely az ólomtartalmú szerkezeti anyagokból

(a legnagyobb mértékben ólomcsövekből, emellett egyes ötvözetekből, pl. bronzöntvényekből, rézcsövekből és szerelvényekből) oldódik ki. Ólomcsöveket jellemzően 1945 előtt építettek be az ivóvízhálózatokba, bár esetenként még az 1945–1975 közötti épületekben is előfordulhat. Ellentétben a vízbázis-eredetű szennyezőkkel, amelyek koncentrációja az egy ivóvízellátó rendszerből ellátott település egészén nagyjából azonos, az ivóvíz ólomtartalma házról házra vagy akár lakásról lakásra változhat. Az újabb építésű vagy az elmúlt 40 évben felújított ivóvízhálózatokban ólomcsöveket bizonyosan nem találunk, bár a háború előtt épült házakban elég gyakori, hogy a lakások vezetőkeit kicserélték, de a közös tulajdonú felszálló vezetőket nem.

Az ivóvíz-eredetű ólombevitel a korábbi, ólmozott benzintől, illetve az ólomtartalmú edénymázakból, festékekből adódó ólomterhelésnél jóval alacsonyabb, de a magzatok, csecsemők, kisgyermek

szellemi fejlődésére gyakorolt káros hatása miatt törekedni kell a minimalizálására. Felnőtteknél a hosszú távú fogyasztás tápanyag-felszívódási zavarokat okozhat.

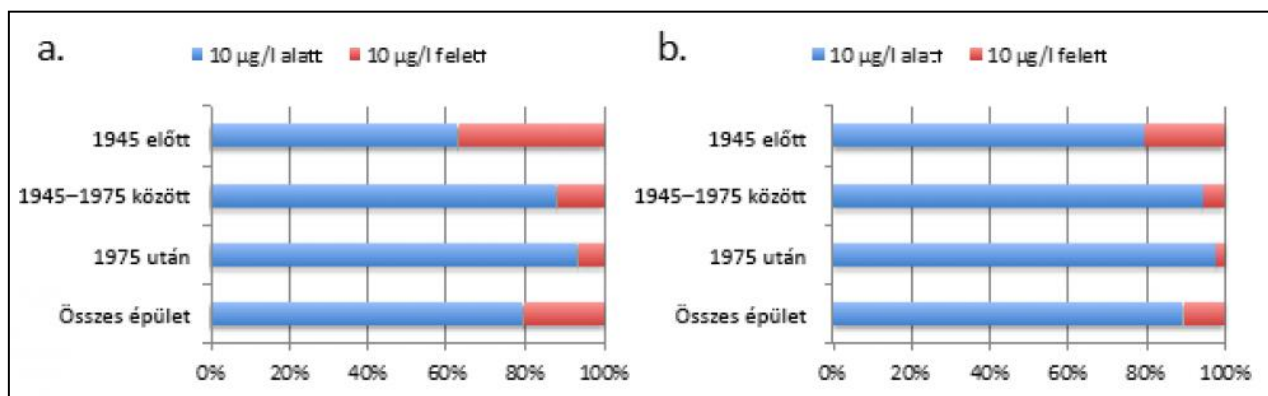
Az ivóvízminőség ellenőrzése Magyarországon az ivóvíz-szolgáltatók és a népegészségügyi hatóság közös feladata. A jogszabályban előírt, ún. megfelelőségi monitoringvizsgálatok erre kijelölt fogyasztói hálózati pontokon történnek. Ennek célja a lakosok számára szolgáltatott víz jó minőségének igazolása, az országos ivóvízminőség-értékelések is a szolgáltatott ivóvízre vonatkoznak. Nem tervezhető olyan rutin vizsgálati stratégia, amely reprezentatív módon leképezhetné Magyarország valamennyi lakásának valamennyi vízcsapján kifolyó víz minőségét. Az épületeken belül történő, tulajdonosi felelősségi körbe tartozó vízminőség-változások nyomon követésére ezért más megközelítést alkalmaznak. A megelőzés elsődleges eszköze a beépíthető anyagok, szerelvények minőség-ellenőrzése, amely valamennyi hazai forgalomban kapható termékre kötelező. A már meglévő minőségi problémák feltárása olyan célzott programokkal történhet, mint a jelenleg a Nemzeti Népegészségügyi Központban zajló ólomkockázati felmérés, amely egyben az ivóvíz ólomtartalmának a lakosok számára ingyenes vizsgálati lehetőségét is jelenti.[3] A hálózati eredetű nehézfémek, így az ólom bevétele megfelelő fogyasztói szokásokkal

minimalizálható. A kioldódás a víz hőmérsékletével és a tartózkodási idővel növekszik. A hideg vizet a fogyasztás előtt kifolyatva még ólomcsövet tartalmazó hálózatokban is sokszor határérték alá csökkenthető az ivóvíz ólomkoncentrációja (2. ábra).

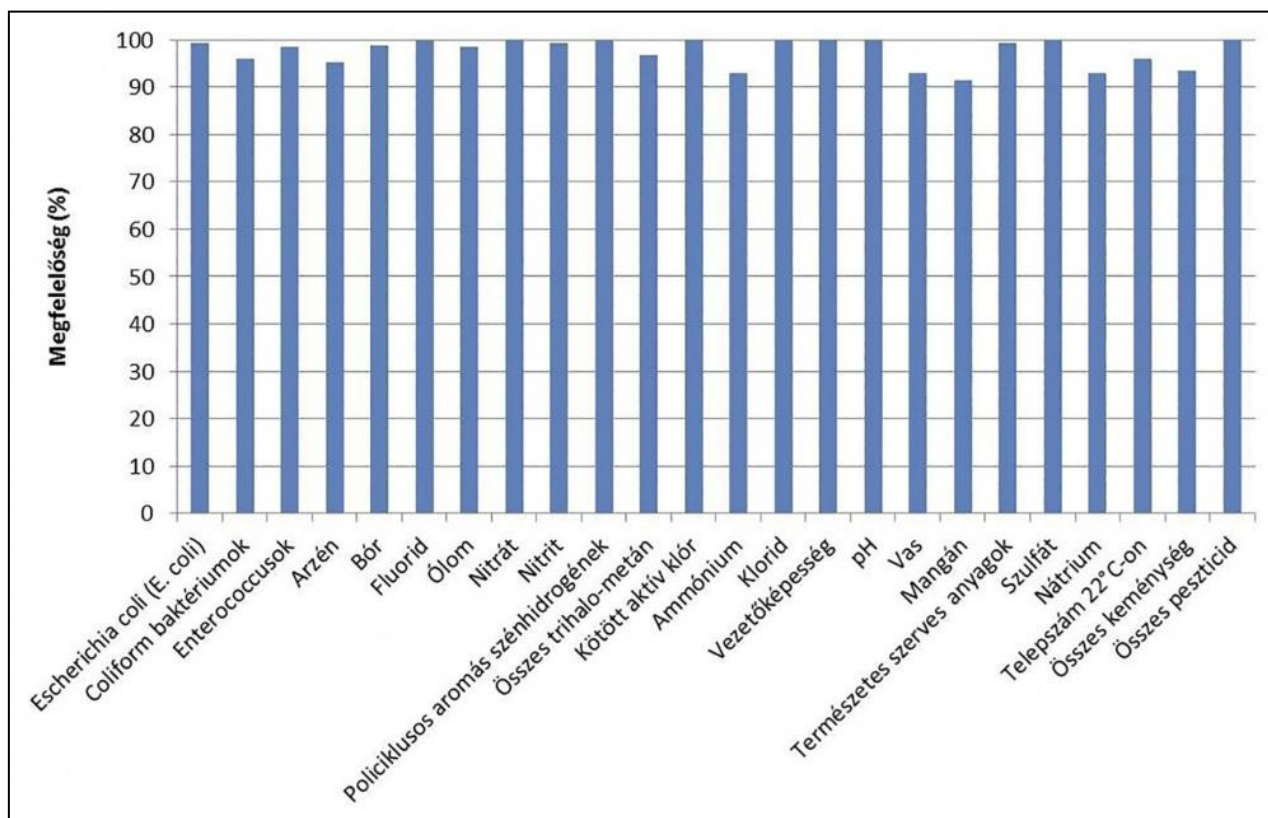
A hálózati vizet utókezelő kisberendezések alkalmazása lehetnek egyes szennyezők eltávolítására (a készülék típusától függően), célzottan ólomeltávolításra engedélyezett termék viszont jelenleg nincs. A bevizsgálásra és engedélyeztetésre vonatkozó kötelezettség a kisberendezésekre is vonatkozik. A házi vízkezelők csak megfelelő karbantartás mellett tudják feladatukat ellátni, a szükséges szűrőcsere vagy fertőtlenítés elmaradása esetén a vízminőség romlását is okozhatják.

A szolgáltatott ivóvíz minősége szempontjából Magyarország megfelel az európai átlagnak, a legtöbb vizsgálandó paraméter esetén 99-100% a megfelelés.

5%-nál nagyobb kifogás (az összes vizsgált mintára vonatkoztatva) olyan egészségre nem ártalmas ivóvízalkotók esetén tapasztalható, amelyek a hazai felszín alatti ivóvízbázisok hidrogeológiai adottságaiból származnak (ammónium, vas, mangán, nátrium, alacsony keménység).[4]

2. ábra Határérték (10 µg/l) alatti és feletti ólomtartalmú lakossági (épületen belülről származó) ivóminták aránya az összes mérés százalékában az 1975 után, 1945–75 között, illetve 1945 előtt épült épületekben; (a) csapnyitáskor, (b) kifolytatást követően (N=1158). Célzott vizsgálatok eredménye, olyan területeken, ahol felmerült az ólomszennyezettség gyanúja.

3. ábra A legfontosabb ivóvízminőségi jellemzők megfelelése a szolgáltatott ivóvízben az összes vizsgálat százalékában. Országos összefoglaló, 2017. Az ábrán fel nem tüntetett kötelezően vizsgálandó paraméterek (szerves mikroszennyezők, nehézfémek) kifogásoltsága 1% alatti. Forrás: Magyarország ivóvízminősége, 2017[4]

Az ólom nem speciálisan hazai probléma, az európai nagyvárosok régi városmagjában sok helyen megvannak még az előző századfordulón beépített ólomcsövek. Minél előbb kezdődött meg az ivóvízhálózat kiépítése egy településen, annál nagyobb esély van az ólomcsövek előfordulására. A kockázatokat felismerve, a szabályozás és az ipar európai szinten egyaránt törekszik a teljes körű ólommentesítésre.

Minden ivóvízforrásnak – a csapvíztől a tisztított vízen át a palackozott ásványvízig – van valamilyen, előállítással összefüggő minőségi kockázata. A különböző környezeti hatások következtében ezek a kockázatok változhatnak, illetve a kimutatási módszerek fejlődésével újabakra derül fény. A megoldást a kockázatok komplex felmérése és értékelése jelenti, amiben különböző jövőbeni forgatókönyvekre is tervezetők a szükséges beavatkozások. Ezt célozza az MTA Ökológiai Kutatóközpont által vezetett Tiszta ivóvíz projekt a parti szűrésű ivóvízellátó rendszerek vonatkozásában.

A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Nemzeti Víz tudományi Kutatási Programjához illeszkedve a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) Nemzeti Kiválóság Programja támogatásával 2018-ban indult el az a hároméves projekt, amely a vízbázist és az ivóvízbiztonságot veszélyeztető hatásokat tárja fel a vízkivételtől a fogyasztóig, vagyis a dunai vízbázistól egészen a csapig. Az MTA elnöke a Nemzeti Vízstratégia (Kvassay Jenő Terv) tudományos alapjainak biztosítása érdekében 2016-ban döntött a Nemzeti Víz tudományi Program elindításáról és annak egyik elemeként a Nemzeti Víz tudományi Kutatási Program című dokumentum kidolgozásáról. Utóbbi a vízhez kapcsolódó kutatási tudáshiányokat hat kiemelt területen: a biztonságos ivóvíz, a vízminőség, a fenntartható vízhasználat, a vízgazdálkodás, a vízi ökoszisztémák védelme és helyreállítása, valamint a vízhez kapcsolódó társadalmi konfliktusok kérdésköréhez kapcsolódva sorolja fel. A tavaly indult projekt fókuszában a Budapest ivóvízellátását is biztosító parti szűrésű rendszer áll

Források

- [1] 201/2001 (X. 25.) Kormányrendelet az ivóvíz minőségéről és az ellenőrzés rendjéről
- [2] WHO (2017): Guidelines on drinking water quality, 4th Ed.
- [3] A lakosság ivóvíz eredetű ólomexpozíciójának felmérése és értékelése 2018–2019
- [4] Nemzeti Népegészségügyi Központ: Magyarország ivóvízminősége, 2017.
- [5] Az ivóvíz ólomtartalmának felmérését megcélzó kutatási projekt összefoglalása

További információ

Vargha Márta biológus, PhD, a Nemzeti Népegészségügyi Központ vízhygiénért felelős vezető főtanácsosa. Az általa irányított munkacsoport felel az ivóvízvizsgálatok országos szintű összesítéséért, a hazai és nemzetközi ivóvízminőségi jelentések készítéséért.

E-mail cím: sajto@nnk.gov.hu

Forrás: <https://tudomany.hu/cikkek/milyen-az-ivoviz-magyarorszagon-109563>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Zajlik az élet a Mozillánál

A Firefox mögött álló szervezet múlt héten komoly biztonsági változtatásokat jelentett be a külső fejlesztésekkel kapcsolatban. Ám a hírekbe hétvégén nem ezért került a rókás böngésző.

Jelentős módosítások lépnek életbe nyáron a Firefox böngészőhöz kiegészítőket készítő külső fejlesztéseknél – jelentette be a Mozilla még múlt héten. Ám a hétvégén nem ezért, hanem egy lejáró biztonsági tanúsítvány miatt váltak elérhetetlené a beépülő szoftverek felhasználók millióinál.

Egy kis túlóra

Az első hírek péntek este kezdtek befutni, miszerint a böngészőre telepíthető külső kiegészítők egyszerűen nem működnek, amin az újratelepítés sem segít. Az esetek számából ítélve sejteni lehetett, hogy nem egyedi technikai problémáról van szó. Hamarosan kiderült, hogy egy meglehetősen banális probléma áll a háttérben: a Firefoxnál házon belül felejtettek el egy biztonsági tanúsítványt megújítani.

A Mozillánál tehát a hétvége jórészt a tűzoltásról szólt, aminek első eredménye egy szombaton kiadott hotfix volt. A végleges, normális frissítésként érkező megoldás megjelenéséig úgy próbálják kiiktatni a hibát, hogy a böngésző Studies elne-

vezésű funkcióján keresztül automatikusan felülírják a felhasználók gépén futó változatot.

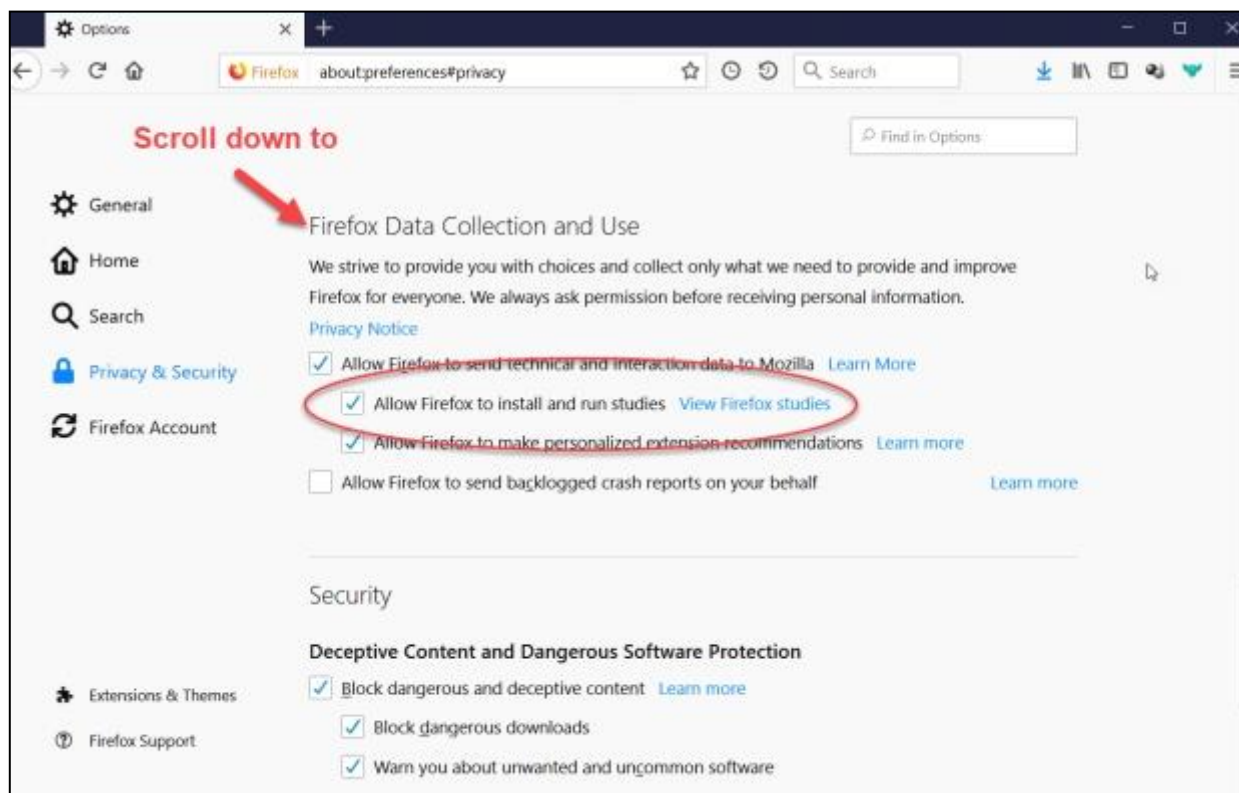
A Studiest elvileg arra találták ki, hogy bizonyos fejlesztéseket azon keresztül teszteljének, mielőtt általános megjelenésként debütálna egy-egy újítás. Ez a lehetőség ugyan alapesetben engedélyezve van a böngészőben, de azt a felhasználók saját döntésük szerint ki is kapcsolhatják. Így a hétvégi gyorstapaszt nem feltétlen jutott el mindenhová.

Mivel az automatikus javítás sem feltétlen azonnal ért el a felhasználóhoz, a türelmetleneket kiszolgáló a neten sorra jelentek meg a hibát orvosoló házi megoldások. A Mozillánál egy blogbejegyzéssel igyekeztek úrrá lenni a problémán, amelyben részletesen leírják, mikor és hogyan javíthatja meg magát a böngésző. Már amelyik egyáltalán képes erre, ugyanis a böngésző androidos, vagy éppen az Extended Support Release (ESR) változatára ez nem jelent megoldást. Ott meg kell várni a végleges javítást, amin a cikk írásának pillanatában is dolgoztak a Mozillánál.

Belenéznek mindenbe

A hétvégi tűzoltás ugyan szépen ellopta a show-t a Firefoxszal kapcsolatos másik hír elől, de hosszabb távon ez utóbbi tűnik fontosabbnak. A szervezet ugyanis bejelentette, hogy június 10-től nem tűr meg rendszerében olyan beépülő programot, amelynek nem tud belenézni a forráskódjába.

A felhasználók biztonságával indokolt változtatások közé tartozik még, hogy a készítőknak világossá kell tenni a felhasználók felé is, hogy milyen adatokat és milyen céllal gyűjtenek be tőlük. Az új rendszer része továbbá az, hogy a kiegészítő alkalmazásoknak csak a funkcionalitásukból adódó legszükségesebb engedélyeket és információkat szabad elkérni és felhasználni.

A frissítés csak akkor érkezik, ha ez a sor ki van pipálva

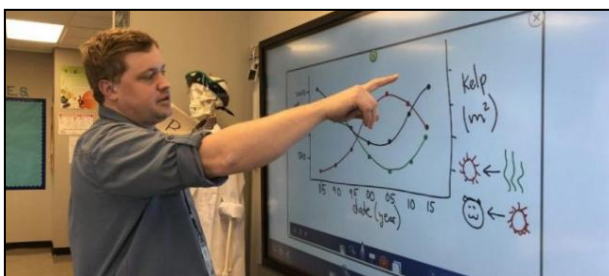
A nyár elejétől életbe lépő, és nem csak az új programokra, de visszamenőleg is érvényes szabályzat egyébként sok hasonlóságot mutat más vállalatok törekvéseivel. Elég például a Google-t említeni, ahol a Chrome böngészőt szintén ilyen

jellegű módosításokkal igyekeznek biztonságosabbá tenni.

Forrás: <https://bitport.hu/zajlik-az-elet-a-mozillanal>

Válogatta: Fonyó Istvánné

4 milliárd forintért szállíthat interaktív táblákat iskoláknak Mészáros Lőrinc cége

Több mint 2000 magyarországi iskolába szállíthat interaktív táblákat a 4iG Nyrt., miután a Klebelsberg Központ pályázatán a tőzsdei társaság tette a legkedvezőbb, nettó 4,4 milliárd forintos ajánlatot – közölte a cég.

A köznevelési intézmények digitális kompetencia fejlesztését célzó program keretein belül, európai uniós támogatással megvalósuló projekt során a társaság 3005 interaktív tábla beszerzését és beüzemelését végzi, továbbá biztosítja a pedagógusok számára az eszközök kezeléséről és használatának módszertanáról távoktatásban megvalósuló képzést is a 2019/2020 tanév kezdetéig.

A köznevelési intézmények digitális kompetencia fejlesztését szolgáló programon belül indított nyílt közbeszerzési eljárást a Klebelsberg Központ, 3005 darab interaktív panel, 1400 darab fali konzol

és 1605 darab hordozható állvány beszerzésére és helyszíni beüzemelésére. A 4iG Nyrt. nettó 4 milliárd 390,5 millió forintért vállalta a műszaki eszközök és kapcsolódó dokumentumok, kiegészítőik 90 napon belül történő beszerzését, leszállítását, valamint helyszíni felszerelését, üzembe helyezését és átadását. Emellett a társaság a beüzemelés követően elektronikus távoktatásban minimum 30 órás akkreditált képzést biztosít az eszközöket használó pedagógusoknak.

A 10 ujjas vezérléssel is működő (multitouch), internetkapcsolatra is alkalmas interaktív táblák mérete egyedi szállítási és szerelési igényeket is támaszt, ezért az iskolai biztonsági elvárásoknak tartósan megfelelő fali rögzítéshez konzolt, a mobil felhasználáshoz hordozható állványt biztosítanak a 4iG kivitelezői a Klebelsberg Központ igényei szerint. A szerződéskötetést követően a műszaki eszközöket 90 napon belül telepíti az informatikai nagyvállalat a mintegy kétezer-kétszáz általános és középiskolában. A beruházásnak köszönhetően a 2019/2020 tanévben jelentősen bővül azon tanintézmények száma, ahol a napi tanítási gyakorlat részévé válik a digitális oktatás - olvasható a cég közleményében.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/136309/4-milliard-forintert-szallithat-interaktiv-tablakat-iskolaknak-meszaros-lorinc-cege>

Válogatta: Berke Barnabásné

Svájc nyerte az 5G versenyt

A nagyvárosokban már most bekapcsolták a hálózatot, és még ez év végéig elérik az országos lefedettséget a kis alpesi országban. A projekt a helyi távközlési óriáscég segítségével valósul meg.

Svájc legnagyobb telekommunikációs szolgáltatója, a Swisscom bekapcsolta Európa első nagyszabású kereskedelmi 5G-hálózatát. A rendszer az ahhoz kapcsolódó szolgáltatásokkal együtt az ország 54 városában érhető el, köztük a legnagyobb lélekszámú településeken, Zürichben, Bernben, Genfben, Baselben, Lausanne-ban és Luzernben. Ezzel párhuzamosan a szolgáltató forgalmazni kezdte, illetve kezdi az első kompatibilis készülékeket is – többek között az Oppo, az LG, a Samsung és a Huawei kínálatából. Az eszközök mellett a társaság bemutatott virtuális és kiterjesztett valóság alkalmazásokat, valamint játékokat is. Ezek a megoldások megmutatják az új technológi-

ában rejlő lehetőségeket, például a sebességet és a nagy adatátviteli kapacitásokat.

A svájci telekommunikációs vállalat gyakorlatilag abban a pillanatban bekapcsolta az Ericssonnal közösen felépített 5G-hálózatát, hogy megkapta a szükséges koncessziót a Szövetségi Kommunikációs Hivataltól. Az első eszközök a 3,5 GHz-es frekvenciasávot használják, amelyet eddig a mobiltelefonokhoz és a televíziós közvetítésekhez alkalmaztak. Ez a frekvenciasáv legfeljebb 2 Gbps-os sebességet biztosít. Mindezt kis csalással, korábban telepített 5G-ready 4G rádióeszközökkel oldották meg. Ez dinamikus, a forgalmi igények alapján osztja meg a rádióspektrumot a 4G és 5G vivőfrekvenciák között. A Swisscom bejelentette azt is, hogy ez év végéig kiépíti a teljes alpesi országot lefedő 5G-hálózatot.

„Ez fontos lehetőség az ország és a digitális világ részévé váló emberek számára is, függetlenül attól, hogy nagyvárosban, vidéken vagy akár a hegyekben laknak-e.” – mondta Urs Schaeppi vezérigazgató. Rámutatott, hogy a mobiltelefonok területén eddig végrehajtott mindegyik technológiai ugrás alapvető változtatásokhoz vezetett a mindennapok során. Az 5G szabványban rejlő teljes potenciált elsősorban a vállalatok használhatják majd ki. A menedzser hozzátette, hogy ehhez olyan szolgáltatókra van szükség, mint a Swisscom, amely az 5G lehetőségeit ötvözi a dolgok internetével, a felhőkönyezettel és az adatelemzésekkel. Ezáltal lehet hosszú távon költségeket megtakarítani és az új lehetőségeket kihasználni. A vállalat egyébként az 5G-ben rejlő

esélyeket - a partnereivel közösen - már 2016 óta kutatja.

Urs Schaeppi kiemelte, hogy 1996-ban feltalálták a kártyás előfizetéseket és 2012-ben a világon elsőként építették ki 4G hálózatukat. A cél az, hogy Svájc továbbra is innovációs helyszín maradjon, ezért fejlesztik 2016 óta az 5G szabványt is. Az év végére már működhet a Svájc teljes területét lefe-

dő 5G-hálózat, így az ügyfelek mindenhol - a városokban és vidéken egyaránt – profitálhatnak a gyors reakcióidőkből, a nagyobb sávszélességekből és a technológia megosztásából.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/135972/svajc-nyerte-az-5g-versenyt>

Válogatta: Berke Barnabásné

Adatbázisokat összekötő névtér rendszert hoz létre az OSZK

2019. május 14. 13:00 MTI

A nemzeti múlt és kultúra ismerete a hazaszeretet legfontosabb alapja – fogalmazott az államtitkár.

Kép: Rétvári Bence, az Emberi Erőforrások Minisztériumának parlamenti államtitkára beszédet mond a közgyűjtemények adatbázisainak személyneveit, földrajzi neveit, testületi neveit digitálisan összekötő rendszer, a Magyar Nemzeti Névtér bemutatóján Budapesten az Országos Széchényi Könyvtárban 2019. május 14-én.

MTI/Balogh Zoltán

A közintézmények, múzeumok, könyvtárak adatbázisait összekötő digitális névtér rendszert hoz létre az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK).

Korszakos fejlesztés a Magyar Nemzeti Névtér, amelynek segítségével elérhetővé válik a „bruttó magyar szellemi termék” – mondta el *Rétvári Bence*, az Emberi Erőforrások Minisztériumának (Emmi) parlamenti államtitkára kedden Budapesten. Hozzátette: az egységes nemzeti névtérrel olyan internetes tudásbázis jön létre, amely okosabb, bővebb, pontosabb és megbízhatóbb, mint a wikipédia.

A nemzeti múlt és kultúra ismerete a hazaszeretet legfontosabb alapja – fogalmazott az államtitkár.

A sajtótájékoztatón *Tüske László*, az OSZK főigazgatója kiemelte: 2014-ben kezdték el tervezni az OSZK "kettős költözését", amely egyrészt a digitális átállást, másrészt a könyvtár új épületének megtalálását tűzte ki célul.

Az OSZK a Budavári Palota F épületéből a Kiliánlaktanyában kialakított új könyvtárba költözik át, valamint folyamatban van egy archivális raktár tervezése is Piliscsabán – mondta el.

Az eseményen *Káldos János*, az OSZK munkatársa hangsúlyozta: 2016-ban egy kormányhatározatban mintegy 10 milliárd forintot biztosítottak az OSZK informatikai fejlesztésére, amely mintegy 70 részprojektet ölel fel, köztük a Magyar Nemzeti Névteret és az Országos Könyvtári Platformot is.

A fejlesztési program részeként eddig többek között lecserélték az OSZK teljes számítógépes állományát, elkészült a Corvina-honlap, elindult a Kulturális Statisztikai Rendszer, valamint megérkeztek a digitalizáló eszközök is – fűzte hozzá.

Kiemelte: egyebek mellett folyamatban van egy rendkívül fejlett és biztonságos központi számítógép-infrastruktúra kiépítése, új állományvédelmi és biztonsági eszközök érkeznek hamarosan a könyvtárba.

Emellett a következő héten indul az azbesztmentesítés első szakasza az OSZK jelenlegi épületében, valamint belső építészeti munkák is kezdődnek – mondta el *Káldos János*.

Szijártó Zoltán, az OSZK informatikai fejlesztését végrehajtó Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség (KIFÜ) elnöke hangsúlyozta: a 2025-ig tartó teljes fejlesztési projekt megvalósítása jelenleg kétharmados szintnél tart.

A Magyar Nemzeti Névteret *Szakadát István* mutatta be. Kiemelte: az informatikai fejlesztés a különféle, eddig széttagolt adatbázisokban, katalógusokban és online lexikonokban szereplő személy-

TMT 66. évf. 2019. 5. sz.

földrajzi és testületi neveket teszi könnyen keres-
hetővé és elérhetővé egyetlen nyitott rendszerben.

A rendszer fejlesztése jelenleg a béta verziónál
tart, még hatalmas adatmennyiség vár feltöltésre.
A kész Magyar Nemzeti Névtér mindenki számára,
nyilvánosan elérhető lesz – tette hozzá.

Forrás: https://gondola.hu/cikkek/113115-Adatbazisokat_osszekoto_nevter_rendszert_hoz_letre_az_OSZK.html?fbclid=IwAR0ZnYaqLS-ieOp-YZRFmDgS8SiEbNDfFzV-P2foXQcPzLe85bjA-khvzVo

<https://ki.oszk/hir/konyvtartudomanyi-szakkonyvtar/rendkivuli-kozlemeny-nyitvatartasi-szolgalatasi-valtozasok>

https://index.hu/kultur/2019/05/14/megis_egy_laktanyab_a_koltoztetik_a_nemzeti_konyvtarat/

Válogatta: Berke Barnabásné

A technológia mindent megváltoztathat

A Szilícium-völgy egyik meghatározó képviselője felkészítené az embereket a digitalizált jövőre. Szerinte nem szabad túlzottan szkeptikusnak lenni a mesterséges intelligenciával szemben.

Sebastian Thrun részt vett a Stanford Egyetem Mesterséges Intelligencia Laboratóriumának létrehozásában, majd a Google robotautójának kifejlesztésében és később néhány kollégájával együtt megalapította az Udacity nevű online egyetemet, amely a világ első ilyen jellegű oktatási intézménye. A szakember rámutatott, hogy a technológiában megvan a potenciál arra, hogy mindent megváltoztasson, de ez önmagában semmit sem jelent. A nagyvállalatok vezetői ugyan már felismerték, hogy ha versenyképesek akarnak lenni, akkor az informatikai fejlesztéseket nem hagyhatják figyelmen kívül, de még mindig csak az 1 százalékát végzik el annak, amit tenniük kellene. A cégvezetők mellett a politikának is sokkal többet kellene tennie, nagyszerű lenne például, ha a kormányokban lenne egy jövőügyi miniszter is.

A menedzser a mesterséges intelligencia mellett érvelők táborát erősíti és úgy vélte, hogy a technológia egyszer mindenkit szuperemberekké fog változtatni és meggyőződése, hogy az egyre okosabb gépek tovább fogják javítani az emberek életét. A technológia ráadásul szinte minden problémát megoldhat majd: a közlekedési dugókat éppúgy, mint a zökkenőmentes kommunikációt és a súlyos betegségeket, például a rákot. S azoknak, aki nem hisznek abban, hogy ez milyen gyorsan

megvalósulhat, azt üzenté, hogy emlékezzenek arra, miszerint 100 évvel ezelőtt a városokban lovaskocsik közlekedtek.

Thrun hozzátette, hogy a nyitott gondolkodás és a bátorság elengedhetetlen lesz a jövőben. Egyetlen képzettséggel senki sem fog boldogulni az életben, szükség lesz az élethosszig való tanulásra. „A technológia olyan, mint az ásó, ha piacra dobjuk, utána még meg kell mutatni az embereknek hogyan lehet azt a legjobban használni.” Nem véletlen, hogy a legújabb projektje is a tanuláshoz kapcsolódik: a Bertelsmann konzern 15 000 online kurzust kínál az Udacity nevű online akadémián, a mesterséges intelligencia, az adattudományok és a felhőkörnyezet területén. A 3 hónapon át tartó intenzív kurzusokra a két fél összesen 50 000 érdeklődőt akar meghívni. Az 5000 legjobb jelentkező továbbképezheti magát.

Az Udacity eddig a Szilícium-völgy pénzügyi ökoszisztémájából profitált, de a jövőben a saját lábaira akar állni. A legutóbbi finanszírozási körben egymilliárd dollárt tudott szerezni, a befektetők között volt *Andreessen Horowitz*, a korábbi Google Ventures, a Charles River Ventures, a Sharespost, a Bertelsmann és a Drive Capital. Emellett sor került racionalizálásra is, a munkatársak 20 százalékat, 75 embert küldtek el és az érintettek között voltak vezetők is. A 60 céges ügyfél között van a Daimler, az Audi, a Pricewaterhouse-Coopers és az Airbus.

A szakember pragmatikusan gondolkodik és közölte, hogy egy programozót mindössze fél esztendő alatt mesterséges intelligencia szakértővé tudnak varázsolni. Hisz abban, hogy a szállítás jövője a levegőben lesz, az önállóan közlekedő gépkocsikat hamarosan felválthatják az autonóm repülőgépek, s talán a jövőben nem lesz szükség utakra sem. Véleménye szerint az első repülő autók már öt éven belül megjelenhetnek. A menedzser 2017 novemberében azt mondta, hogy a társadalom feladata az, hogy a technológiákat észszerűen alkalmazza és az elérhető nagy adatmennyiségek, azaz a Big Data felhasználása először a gyógyí-

tásban hoz komoly előrelépést. Emellett azokon a területeken várható ugrásszerű fejlődés, ahol mindent automatizálni lehet, ilyen például a könyvelők vagy az autóvezetők munkája. A mesterséges intelligencia képes lesz megtanulni ezeket a dolgokat és elvégezni az emberek számára. A műszaki fejlődés által nem fogunk tudni minden prob-

lémát megoldani, de az emberiség általános életminősége javulni fog.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/136160/a-technologia-mindent-megvaltoztathat>

Válogatta: Berke Barnabásné

E számunk megjelenését önkéntes munkájával segítette:

Berke Barnabásné
Fonyó Istvánné
Gaálné Kalydy Dóra
Hegyközi Ilona
Prokné Palik Mária
Székelyné Török Tünde
Szüts Etele